

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин і права

Кафедра германської філології та перекладознавства

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

Галузь знань 03. Гуманітарні науки

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 035. Філологія

Шифр і назва спеціальності

Спеціалізація 035.041. Германські мови та літератури (переклад включно)

на тему: **Парантеза і текст: збереження когерентності при перекладі**

Шифр 21161

Виконала:

студентка 2 курсу, група ФПАмз-21-1

Підпис

А.Р.Марінчук

Ініціали, прізвище

Керівник: проф., доктор філологічних наук

Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

Ю.П. Бойко

Ініціали, прізвище

Нормоконтроль: к. пед. н., доцент

Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

О.О. Мацюк

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри Ю. П. Бойко

“ _____ ” _____ 2022 р.

Хмельницький, 2022

Анотація

Коло діяльності, що охоплює поняття «переклад», дуже широке. Переклад – це індивідуальне мистецтво, що майже у кожному окремому випадку потребує унікального рішення. Особливо велика його роль у сучасному світі. Перекладацька робота полягає у постійних пошуках мовних засобів для вираження тієї цілісності змісту і форми, яку надає оригінал, і в виборі між декількома можливостями передачі. Сферою таких пошуків у цій роботі є парантетичні конструкції англійської мови, а саме відокремлені другорядні члени речення, їх емпатичні функції та вираження у мові перекладу. За явищем відокремлення другорядних членів речення криється глибина структура, вивчення якої дає можливість виявити синтаксичні відношення, що не піддаються безпосередньому спостереженню.

Ключові слова: речення; складнопідрядне речення; парантеза; вставна конструкція; відокремлені члени речення; емпфаза; модальність; уточнення; перекладацькі трансформації

Речення постає багатомірною одиницею синтаксичного рівня мови, яку доцільно розглядати з різних боків, але найперспективніше, з нашої точки зору, - формально-синтаксичного, семантико-синтаксичного і комунікативного.

Терміном *парантеза* детермінується синтаксичне явище вставки або відокремлення і у зв'язку з цим вставні конструкції називаються ще парантетичними.

Когерентність (від лат. *cohaerens*. – «який перебуває у зв'язку») – у лінгвістиці цілісність тексту, що полягає у логіко-семантичній, граматичній та стилістичній співвіднесеності та взаємозалежності складових елементів (слів, речень тощо); одна з характеристик тексту або дискурсу та одна з необхідних умов текстуальності. Це одне з основних понять теорії лінгвістики тексту.

Когерентність робить текст значимим семантично. Вона досягається за

допомогою синтаксичних засобів (дейксиси, анафори, катафори), наявності логічно значимої структури, пресупозиції та логічних наслідків, що посилаються на загальновідомі знання (фонові знання). Термін «когерентність» застосовується під час аналізу дискурсу, інтерпретації глибинних смислів тексту та задуму автора.

Відокремлені другорядні члени речення, як парантетичні елементи, – це явище притаманне як українській, так і англійській мові. Дослідження цих синтаксичних сполук дає можливість глибше вивчити їх природу та взаємозв'язки. Для всіх груп словосполучень характерний вторинний предикативний зв'язок та функція емпізи. Класифікація емпітичних комплексів допомагає краще розуміти, аналізувати і, таким чином, створювати комунікативно рівноцінні висловлювання на мові перекладу. У сучасній англійській мові, як і в українській, неоднорідність предикативних зв'язків, їх градація та ієрархія не викликають сумнівів, а розгляд реалізації всієї різноманітності цих зв'язків на семантико – функціональному фоні речення безумовно викликає науковий інтерес, особливо в плані типологічних співставлень.

Об'єктом цього дослідження є парантетичні структури в англійській та українській мовах, а предметом – способи реалізації парантетичних елементів при перекладі на українську мову.

Метою дослідження роботи є вивчення явища відокремлених другорядних членів речення, реалізація їх емпітичних функцій, визначення функцій в системі співвідношення з іншими способами вираження відносин між синтаксичними одиницями з ціллю встановлення когерентності та збереження її при перекладі.

Вивчивши явище відокремлених другорядних членів речення, можна зробити такі висновки:

1. Речення – це найскладніша і багатогранна синтаксична одиниця мови, що належить до вищого її рівня й характеризується багатоаспектністю. Таким чином, беззаперечним є той факт, що досліджуючи речення, потрібно враховувати саме його різноплановість. Багатоаспектність речення – це його багатогранність, наявність об'єктивно притаманних йому взаємопов'язаних аспектів – сторін, що взаємопроникають та взаємодіють. Це суттєва ознака речення, що зумовила певний підхід до його вивчення та сприяла виділенню того головного, з позиції чого детермінується речення.

2. Для глибшого вивчення речення та повнішої їх характеристики доцільно розглянути у динаміці потенціал розвитку описуваних речень, який виявляється, по-перше, у процесі формування складнопідрядного на базі мінімальних трикомпонентних структур. Окремі види речень характеризуються різноманітністю синтаксичних скреп, що свідчить не лише про інформативну, але й розвиток експресивно-оцінної впливової їх функції. По-друге, потенціал складнопідрядних речень виявляється у формуванні та розвитку найрізноманітніших синтаксичних та композиційних структур із усією складністю комунікативного членування та текстотвірною поліфункціональністю.

3. Терміном парантеза детермінується синтаксичне явище вставки або відокремлення і у зв'язку з цим вставні конструкції називаються ще парантетичними. Твердження, що вставні слова та фрази – це граматично відокремлені вирази суб'єктивного відношення до висловлюваного, а вставлені речення – це речення, вставлені в інше, але які не зв'язані з ним граматично, виникає в другій половині XIX століття. Вставні конструкції виражають упевненість або невпевненість, оцінку висловленого, зв'язок думок, а вставлені вживаються для розкриття, пояснення якогось із членів речення, його уточнення.

4. Відокремлені другорядні члени речення – ізоморфна риса англійської та української мов. У обох порівнювальних мовах дані структури мають імпліцитне предикативне значення, оскільки вони не лише виділяють ознаку, а затверджують її. Відокремлені другорядні члени речення, як емфатичні сполуки було запропоновано класифікувати за схемою, яка налічує п'ять пунктів. В українській мові структурами, що несуть у собі вторинну предикацію, вважаються відокремлені слова та звороти, які в якості другорядних членів речення доповнюють думку того, хто говорить. Важливою функцією таких конструкцій є створення ними великої гнучкості синтаксичної структури літературної мови.

5. Оскільки, для практичної роботи з такими конструкціями потрібні певні перекладацькі інструменти, за допомогою яких здійснюється їх передача на українську мову, то в даній роботі були використані низка перекладацьких трансформацій. І хоча, при дослідженні способів перекладу відокремлених другорядних членів речення був ще раз доведений той факт, що у кожному окремому випадку потрібен індивідуальний підхід, все ж основний відсоток роботи був виконаний з використанням саме традиційних перекладацьких трансформацій.

Таким чином, проаналізувавши способи перекладу відокремлених другорядних членів речення у романах С.Моема «Місяць і мідяки» та П. Шонстен «Час ангелів» встановлено: таке: а) стосовно наявності у романах прикладів окремих груп існує певна різниця, спричинена відмінністю стилів двох авторів – у С. Моема переважають відокремлені означення і рідко зустрічаються метафоричні підсилення, в той час як у романі П. Шонстен лідирують вставні речення з додатковою інформацією, яке зовсім не поширене у романі «Місяць і мідяки»; б) при перекладі як первина, так і функція емфаз певного відокремленого словосполучення у вихідному реченні зберігаються приблизно у 80% речень; в) речення, де відокремлений другорядний член

виконує функцію означення, подібні за своєю граматичною структурою, однак поділяються на дві групи – таку, де відокремлене означення наголошує якісну ознаку предмета чи явища й іншу, де воно просто несе додаткову інформацію; г) поєднання пунктуаційного виділення зі стилістичним елементом, зокрема метафорою, є досить сильним засобом вираження емпізи. Через певну своєрідність таких комплексів на українську мову метафоричні відокремлення перекладаються не завжди метафорою, а іноді навіть втрачають свою емоційну силу; д) при перекладі на українську мову функція модальності зберігається завжди, в той час як функція емпізи може втрачатися; е) відокремлені уточнювальні конструкції – явище досить різнобічне, оскільки уточнюватись може будь який член речення; є) відносно способів перекладу можна сказати, що спираючись на компенсацію інформації контекстом, перекладач може змінювати структуру вихідного речення до невпізнання.

7. Найбільш вживаними перекладацькими трансформаціями у досліджуваних реченнях є такі:

- заміна на лексичному та граматичному рівні (стосується майже кожного речення);
- перестановка або зміна порядку синтаксичних елементів вихідного речення;
- вилучення, першопричиною якого є відсутність в українській мові певних лексичних одиниць, що є притаманними для англійської мови;
- додавання елементів для більшої експлікації.

Отже, явище відокремлених другорядних членів речення у обох порівнюваних мовах залишається достатньо актуальним для дослідження, оскільки містить у собі широке поле цікавої невивченої інформації.

Summary

The range of activities covering the concept of "translation" is very wide. Translation is an individual art that in almost every case requires a unique solution. Its role in the modern world is especially great. Translation work consists in the constant search for linguistic means to express the integrity of the content and form that the original gives, and in choosing between several transmission possibilities. The scope of such searches in this research are the paranthetic constructions of the English language, namely the separated secondary members of the sentence, their emphatic functions and expressions in the language of translation. Behind the phenomenon of separation of secondary members of a sentence lies the depth of the structure, the study of which makes it possible to identify syntactic relations that are not amenable to direct observation.

Key words: sentences; a complex sentence; paranthesis; insert structure; separate members of the sentence; emphase; modality; clarification; translation transformations.

The sentence appears as a multidimensional unit of the syntactic level of the language, which is advisable to consider from different angles, but most promising, from our point of view, is formal-syntactic, semantic-syntactic and communicative.

The term *paranthesis* is defined by the syntactic phenomenon of insertion or separation, and in this regard, insert constructions are also called paranthetic.

Coherence (from lat. cohaerens. - "in communication") - in linguistics, the integrity of the text, consisting in the logical-semantic, grammatical and stylistic correlation and interdependence of the constituent elements (words, sentences, etc.); one of the characteristics of a text or discourse and one of the necessary conditions of textuality. This is one of the basic concepts of text linguistics theory.

Coherence (from lat. cohaerens. - "in communication") - in linguistics, the

integrity of the text, consisting in the logical-semantic, grammatical and stylistic correlation and interdependence of the constituent elements (words, sentences, etc.); one of the characteristics of a text or discourse and one of the necessary conditions of textuality. This is one of the basic concepts of text linguistics theory.

Separated secondary members of the sentence, as parathetic elements, are a phenomenon inherent in both Ukrainian and English. The study of these syntactic compounds provides an opportunity to study more deeply their nature and relationships. All groups of phrases are characterized by a secondary predicative connection and an emphatic function. The classification of emphatic complexes helps to better understand, analyze and, thus, create communicatively equivalent statements in the language of translation.

In modern English, as in Ukrainian, the heterogeneity of predicative relationships, their gradation and hierarchy are not in doubt, and consideration of the implementation of all the diversity of these relationships on the semantic - functional background of the sentence is certainly of scientific interest, especially in terms of typological investigations.

The object of this research is parathetic structures in English and Ukrainian, and the subject is the ways of implementing parathetic elements when translating into Ukrainian.

The purpose of the study of the work is to study the phenomenon of isolated secondary members of a sentence, the implementation of their emphatic functions, the definition of functions in the system of relations with other ways of expressing relations between syntactic units with the aim of establishing coherence and preserving it during translation.

Having studied the phenomenon of isolated secondary members of a sentence, the following conclusions can be drawn:

1. A sentence is the most complex and multifaceted syntactic unit of a language that belongs to its highest level and is characterized by multifaceted. Thus, evident is

the fact that when studying a sentence, it is precisely its diversity that must be taken into account. The multifaceted nature of a sentence is its multifaceted, availability objectively inherent interrelated aspects - the parties that interpenetrate and interact. This is an essential feature of the sentence, which predetermined a certain approach to its studying and contributed to the selection of the main thing, from the position of which the sentence is determined.

2. For a deeper study of sentences and their more complete characteristics, it is advisable to consider in dynamics the development potential of the described sentences, which is revealed, firstly, in the process of forming a complex one based on minimal three-component structures. Some types of sentences are characterized by a variety of syntactic scraps, which indicates not only informative, but also the development of expressive-evaluative influential their function. Secondly, the potential of complex sentences is manifested in the formation and development of a wide variety of syntactic and compositional structures with all the complexity of communicative division and textual polyfunctionality.

3. The term parenthesis is defined by the syntactic phenomenon of insertion or separation, and in this regard, insert constructions are also called paranthetic. The statement that inserted words and phrases are grammatically separate expressions of a subjective relation to the utterance, and inserted sentences are sentences inserted into another, but which are not grammatically related to it, arises in the second half of the 19th century. Inserted constructions express confidence or uncertainty, an assessment of the expressed, a connection of opinions, and inserted ones are used to disclose, explain one of the members of the sentence, and clarify it.

4. The separated secondary members of the sentence are an isomorphic feature of the English and Ukrainian languages. In both comparative languages, these structures have an implicit predicative value, since they not only highlight the feature, but assert it. The separated secondary members of the sentence, as emphatic compounds, were proposed to be classified according to a five-point scheme. In the

Ukrainian language, structures that carry a secondary predicate are considered to be separate words and turns, which as secondary members of the sentence complement the opinion of the speaker. An important function of such constructions is to create great flexibility in the syntactic structure of the literary language.

5. Since practical work with such constructions requires certain translation tools, with the help of which they are transferred to the Ukrainian language, a number of translation transformations were used in this work. And although, when studying the ways of translating the separated secondary members of the sentence, the fact that in each individual case an individual approach is required was once again proved, the main percentage of the work was performed using traditional translation transformations.

6. Thus, having analyzed the ways of translating the isolated secondary members of the sentence in the novels of S. Maugham "The Moon and Sixpence" and P. Schonsten "Time of the Angels" it was established: the following: a) in relation to the presence in the novels of examples of separate groups, there is a certain difference caused by the difference in the styles of the two authors: in S. Maugham, isolated definitions prevail and metaphorical reinforcements rarely occur, while in the novel by P. Schonsten inset sentences lead with additional information, which is not at all common in the novel "The Moon and Sixpence"; b) when translating both the first and the emphase function of a certain isolated phrase in the original sentence, approximately 80% of sentences are preserved; c) sentences where the separated secondary member performs the function of a definition similar in its grammatical structure, but are divided into two groups – one where the separated definition emphasizes a qualitative feature of an object or phenomenon and another where it simply carries additional information; d) the combination of punctuation with a stylistic element, in particular a metaphor, is a very strong means of expressing the emphase. Due to a certain originality of such complexes, metaphorical separations are not always translated into Ukrainian by metaphor, and sometimes even lose their

emotional power; e) when translated into Ukrainian, the modality function is always preserved, while the emphase function may be lost; f) separate clarifying structures - the phenomenon is quite versatile, since any member of the sentence can be specified; g) regarding the translation methods, we can say that, based on the information compensation by the context, the translator can change the structure of the original sentence beyond recognition.

7. The most commonly used translation transformations in the sentences under study are the following:

- substitution of lexical and syntactic elements in the target sentence;
- replacement at the grammatical level (applies to almost every sentence);
- omission, the root cause of which is the absence in the Ukrainian language of certain lexical units that are inherent in the English language;
- adding elements for more explication.

Consequently, the phenomenon of detached secondary parts of a sentence in both compared languages remains quite relevant for research, since it contains a wide field of interesting uninvestigated information.

ЗМІСТ

ВСТУП	13
РОЗДІЛ 1. СИНТАКУИСНА СТРУКТУРА СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ З ПАРАНТЕТИЧНИМ ВКЛЮЧЕННЯМ	17
1.1. Речення як складна і багатогранна одиниця синтаксису	17
1.1.1. Формально-синтаксична структура складнопідрядного речення в англійській мові.....	18
1.1.2. Семантико-синтаксична структура складнопідрядного речення в англійській мові.....	21
1.1.3. Поліпредикативне СПР.....	24
1.2. Парантеза як складова речення та умова цілісності тексту.....	25
1.2.1. Відокремлені другорядні члени речення як тип парантези.....	32
1.2.2. Предикативні зв'язки та їх вираження в сучасній українській мові.....	37
1.2.3. Емфатичні конструкції.....	42
1.2.4. Зв'язок емпізи та відокремлених другорядних членів речення.....	44
1.3. Перекладацькі стратегії і тактики для збереження зв'язності тексту	48
1.3.1. Основні перекладацькі трансформації.....	56
Висновки до Розділу 1	59
РОЗДІЛ 2. ЗБЕРЕЖЕННЯ КОГЕРЕНТНОСТІ В ПЛОЩИНІ ПЕРЕКЛАДУ ПАРАНТЕЗИ	61
2.1. Переклад вставного речення як парантетичного уточнення.....	61
2.2. Переклад парантетичних конструкцій, які наголошують якісну ознаку	67
2.3. Парантеза як метафоричне підсилення у перекладі	73
2.4. Парантетичні відокремлені конструкції з модальністю у перекладі.....	77
2.5. Парантеза як уточнення в перекладі	80
Висновки до Розділу 2	84
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	87
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91

ВСТУП

Коло діяльності, що охоплює поняття «переклад», дуже широке. Перекладаються з однієї мови на іншу вірші, художня проза, наукові книги, дипломатичні документи, ділові папери, статті політичних діячів та промови ораторів, газетні матеріали, розмови людей, що спілкуються різними мовами та змушені вдаватися до послуг перекладача, дублюються фільми. Тому, переклад – це індивідуальне мистецтво, що майже у кожному окремому випадку потребує унікального рішення. Особливо велика його роль у сучасному світі. Перекладацька робота полягає у постійних пошуках мовних засобів для вираження тієї цілісності змісту і форми, яку надає оригінал, і в виборі між декількома можливостями передачі. Сферою таких пошуків у цій роботі є парантетичні конструкції англійської мови, а саме відокремлені другорядні члени речення, їх емпатичні функції та вираження у мові перекладу. За явищем відокремлення другорядних членів речення криється глибина структура, вивчення якої дає можливість виявити синтаксичні відношення, що не піддаються безпосередньому спостереженню. Цей факт і спричиняє **актуальність** теми моєї роботи.

Перші спроби вивчення та дослідження явища відокремлених другорядних членів речення робили ще радянські вчені, пізніше цією проблемою займалися такі науковці, як: Хлебнікова І.Б., Сазонова Н.М., Комаров К.Ф.[1-3] Тимчасом це питання залишається відкритим у сучасній лінгвістиці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження є парантетичні структури в англійській та українській мовах.

Предметом – способи перекладу парантетичних елементів при передачі речень на українську мову.

Метою дослідження роботи є вивчення явища вставних речень, реалізація їх емпатичних функцій, визначення функцій в системі співвідношення з іншими способами вираження відносин між синтаксичними одиницями.

Поставлена мета зумовила виконання таких **завдань**:

- дослідити речення як складну і багатогранну одиницю синтаксису;
- окреслити особливості формально-синтаксичної та семантико-синтаксичної структури складнопідрядного речення (далі – СПР);
- визначити особливості парантези як складової частини речення та умови цілісності тексту;
- виділити відокремлені другорядні члени речення як особливий тип парантези;
- встановити зв'язок емпізи та відокремлених другорядних членів речення;
- визначити перекладацькі стратегії та тактики для збереження зв'язності тексту.

Матеріалом для дослідження слугували твори П. Шонстен «Час Ангелів» та В.С. Моем «Місяць І Мідяки». Письменники різних епох вибрані не випадково, адже одним із завдань роботи було порівняти тенденції вживання досліджуваних структур минулого та сьогодення.

Для вирішення поставлених завдань у роботі використовуються: **методи** контрастивного, описового та компонентного аналізу як складники перекладацького методу, а також кількісні підрахунки. За допомогою контрастивного методу зіставляються парантетичні елементи в англійській та

українській мові, порівнюються тексти мовами оригіналу й перекладу. Застосування описового методу дозволило класифікувати ілюстративний матеріал. За допомогою методу компонентного аналізу було виявлено семантичну структуру мовної одиниці та визначено, наскільки точно вона відтворюється у перекладі. За допомогою кількісних підрахунків фіксується, які способи перекладу використовуються найчастіше; чому в перекладі виникають втрати, що дозволяє виявити потенційні труднощі в перекладі.

Наукова новизна роботи зумовлена тим, що вперше розглянуто типові особливості українського та англійського парантетичного включення у вигляді відокремлених членів речення.

Теоретичне значення результатів у дослідження полягає у їх значному внеску у дослідження перекладознавчих проблем, впливі на формування понятійного апарату перекладознавства та порівняльній характеристиці граматичних одиниць української та англійської мов. Результати дослідження становлять внесок у подальший розвиток лінгвістичного аспекту часткової теорії українсько-англійського та англо-українського перекладу – йдеться про виявлення шляхів подолання труднощів, зумовлених особливостями англійського та українського синтаксису, що є важливим для перекладу текстів неблизько споріднених мов. Прогнозування зазначених труднощів є суттєвим для розвитку загальної теорії перекладу.

Практична цінність роботи полягає у тому, що її результати й матеріали можна використати у викладанні нормативних курсів вступу до перекладознавства, порівняльної граматики української та англійської мов, теорії й практики перекладу та таких спецкурсів, як «Контрастивна лінгвістика» та «Трансформаційний аспект перекладу».

Апробація. А.В.Муравська, Д.О.Мерзла, А.Р. Марінчук Речення в аспекті синтаксичної семантики: новітні підходи до вивчення // Збірник тез доповідей за матеріалами доповідей СХV Міжнародної науково-практичної інтернет -

конференції «Наукові підсумки 2022 року», 27 грудня 2022 року. – м. Чернігів.

С. 210- 215

Структура й обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків та списку використаних джерел. Список використаних джерел налічує 47 позицій, з яких довідкові джерела – 5 одиниць. Список джерел ілюстративного матеріалу вміщує 4 найменування.

РОЗДІЛ 1. СИНТАКУИСНА СТРУКТУРА СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ З ПАРАНТЕТИЧНИМ ВКЛЮЧЕННЯМ

1.1. Речення як складна і багатогранна одиниця синтаксису

«Речення – це складна і багатогранна синтаксична одиниця мови, що належить до вищого її рівня й характеризується багатоаспектністю та різноплановістю» [3].

«Речення є тією мовною структурою, в рамках якої розгортається функціонування всіх синтаксичних прийомів і за межі якої не виходить переважна більшість синтаксичних відношень. Це – найголовніша і визначальна синтаксична одиниця, яка позначає ситуацію (просте елементарне речення) або взаємопов'язані ситуації (просте неелементарне та складне речення) та вказує на відношення повідомлюваного до дійсності. Це, своєрідна одиниця-конструкція, яку характеризує безперервність синтаксичних зв'язків між компонентами, та чи найбільша здатність реалізувати комунікативну, когнітивну та експресивну функції мови» [19].

Речення постає багатомірною одиницею синтаксичного рівня мови, яку доцільно розглядати з різних боків, але найперспективніше, з нашої точки зору, – **формально-синтаксичного, семантико-синтаксичного і комунікативного**. У такому аспекті в першому випадку виділимо синтаксичні зв'язки і на їхній основі компоненти речення, у другому – семантико-синтаксичні відношення і компоненти змістової природи, у третьому – компоненти актуального членування, комунікативну предикативність, диктум і модус або тему і рему.

Формально-синтаксичний рівень – основоположний рівень, бо структура, як відомо, – це онтологічна властивість будь-якої реалії. Тому, коли ми обираємо за об'єкт дослідження парантетичні включення або приєднувальні конструкції, які входять до складу складнопідрядного речення (далі – СПР), то

ми ставимо собі за мету в'яснити їх місце у самій структурі СПР та визначити їх роль для забезпечення зв'язності тексту.

1.1.1. Формально-синтаксична структура складнопідрядного речення в англійській мові.

Протягом багатьох років серед дослідників йшли суперечки щодо типології класифікаційних схем СПР. Зокрема, функціональна тотожність підрядних речень і простого речення була предметом багатьох дискусій. «Бо саме ця класифікація СПР, яка базувалася на тотожності простих речень частинам складного, пропонувалася як основа структурної класифікації СПР. І тому з усіх питань гіпотаксису найбільш розробленим є питання про співвідношення підрядного речення та членів речення» [6, с. 20]. «Цей тип класифікації має ту безперечну перевагу, що розглядає СПР як побудову, що ґрунтується на синтаксичних зв'язках, аналогічних до тих, що спостерігаються у простому реченні, утворюючи таким чином ізоморфізм синтаксичної системи в цілому» [6, с. 20].

«Ця класифікація більш виправдана граматично в поліпредикативному реченні, аніж у монопредикативному, оскільки в останньому відокремлені обставини, не пов'язані з певною формою вираження, тоді як класифікація обставинних предикативних одиниць зумовлена відношеннями, що передаються за допомогою сполучників (сполучних слів) із закріпленими значеннями часу, місця, мети, умови тощо. Така класифікація найширше застосовується у граматиках багатьох мов, зокрема, в граматиці англійської мови» [26].

«В американській лінгвістиці, яка не використовує термін *член речення*, а *part of the sentence* виникла класифікація підрядних речень відповідно до того, яке слово (*частину мови*) воно замінює в межах простого – іменник, прикметник чи прислівник. По суті, мова йде знову-таки про аналогію підрядних речень та членів простого речення, лише останні позначаються у термінах відповідних таксономічних класів. Подібним же чином іменуються й

типи підрядних: субстантивні (N-clauses), ад'єктивні (A-clauses) та адвербіальні (D-clauses)» [35].

Ще один спосіб класифікації, що ґрунтується на розмежуванні **розчленованості** та **нерозчленованості** СПР, вона є традиційною, оскільки глибоко вкорінилася в синтаксичній традиції. Ця класифікація базується на співвідношенні підрядного речення до головного: підрядні речення приєднуються до одного із слів-членів головного речення та поширюють його (це слово). «До цього класу СПР входять речення з підрядними підметовими, присудковими, атрибутивними, з'ясувальними, адвербіальними ступеня та порівняннями, а відношення всередині них аналогічні до відношень усередині підрядних словосполучень. Головне речення у таких реченнях не володіє самостійністю, оскільки не є завершеним «ані в смисловому, ані в граматичному відношенні» [27].

У двочленних (розчленованих) СПР, до яких належить більшість речень із адвербіальними **підрядними**: *They at least would enjoy air conditioning when their turn came to enter one of the six offices leading off the general waiting room* (Hailey Diagh.), де останні поширюють не окремий член головного речення, а головне речення в цілому. «Зв'язок усередині такого СПР, а також форма підрядного речення виявляється непередбачуваними: вони не детермінуються жодними елементами головного речення. З погляду семантики та інформативної значущості підрядне та головне речення є **еквівалентними**» [34].

Важливою граматичною ознакою більшості розчленованих СПР є також відсутність закріпленого місцезнаходження: *As she caught up with him the hospital's elderly staff pathologist stopped* (Hailey Diagn.) або *Pathologist stopped as she caught up with him the hospital's elderly staff*.

«Дослідники визначають роль підрядної частини в синтактико-семантичній організації речення у термінах предикатно-аргументної структури за аналогією із структурою простого речення. Наприклад, у реченні *I expect that he will go*

семантична структура аналізується як (Experiencer) expect X (Patient), а включені предикативні одиниці розглядаються як результат «комплементизації» (перетворення в комплемент), релятизації (перетворення у відносну підрядну частину), «номіналізації» (перетворення в іменну підрядну частину)» [25].

Виділені на основі принципу кореляції: уподібнення частин складного речення простому реченню виділяємо:

СПР з підрядними підметовим: *That he has not returned yet is strange;*

СПР з підрядним присудковим: *The weather is not what it was yesterday;*

СПР з підрядним додатковим: *We didn't forget that our destination was far away.*

СПР з підрядним означальним: *The manager of our office, who is highly educated man, several foreign languages.*

СПР з підрядними обставинними:

місця: *I shall go where my brother lives;*

часу : *Immediately he received the telegram, he started for Kyiv;*

супровідних обставин: *You speak so as if you did not know me;*

міри та ступеня: *He played so well that everybody admired him;*

мети: *I speak slowly so that you may understand me;*

причини: *I went away because there was no one there;*

умови: *He is sure to come unless he has some urgent work to do;*

допусту: *Though it was only nine o'clock, there were few people in the street;*

наслідку: *She sat behind me so that I couldn't see her face.*

Крім того, Г.А.Вейхман виділяє ще не зареєстровані в граматиках типи СПР з підрядними, які за значеннями, що передаються ними можна назвати: СПР 1) з підрядним частотності, напр.: *I'm promising you that every chance I meet you every chance I get* і 2) з підрядним наявності можливості, напр.: *The first chance I get I'll come down to you again.* [34].

Хоча зазначимо, що виділення двох останніх типів СПР базується радше на семантичному критерієві поділу, аніж на формально-граматичному, тому ми не будемо його виокремлювати у цьому дослідженні.

Семантико-синтаксичну класифікацію СПР розглянемо у наступному підрозділі.

1.1.2. Семантико-синтаксична структура складнопідрядного речення в англійській мові.

Відповідно до основних шести синтаксичних позицій у реченні (описаних вище) виділяються шість основних типів ЗПО: підметові, предикативні, додаткові, адвербіальні (місця, часу, супровідних обставин, міри та ступеня, мети, причини, умови, допусту, наслідку) означальні та *парантетичні диз'юнкти*

Беручи до уваги зазначені парадигматичні та синтагматичні характеристики підрядного речення, тобто залежної предикативної одиниці (далі – ЗПО) та проектуючи цю базисну платформу у площину семантики, можна запропонувати таку **семантико-синтаксичну класифікацію** складнопідрядних поліпредикативних конструкцій:

– *із сентенційним актантом з клаузами-комплементами*, тобто підрядними підметовими, присудковими та додатковими підрядними реченнями;

– *із сентенційним сирконстантом*, куди входитимуть всі 12 типів адвербіальних підрядних, означальні підрядні або клаузи (розчленованої та нерозчленованої структури), а також парантетичні диз'юнкти.

Як це працює опишемо далі. Сентенційний актант заповнює актантну валентність матричного предиката із ядерної клаузи. Сентенційний сирконстант заповнює сирконстантну валентність дієслова-присудка матричного речення (в результаті виникає адвербіальна клауза, напр. : *When the man saw that he was awake he produced food from a piece of newspaper* або сирконстантна валентність

іменника (в результаті виникає **релятивна** клауза, напр. *...it was a section of broom handle **which had been driven into Mrs Mceachrn's flower bed in front of the house for something to grow on.*** Однак тут поза увагою залишаються підметові та присудкові залежні клаузи. Саме тому звернемося до **функціональної класифікації**, запропонованої О. Єсперсеном. За його теорією трьох рангів, де залежно від ситуації клауза у складі СПР може бути первинною, вторинною і третинною [29, ст. 118] О. Єсперсен виділяє: **первинні клаузи** (1) *That he will come is certain* (Let); (1) *Whatever she has told you is true* (Ibid.); (1) *It will be obvious that mangers support you...* (Ibid); (4) *I want to see how the system works.* (5) *Our ignorance of who the murder was* (у реченнях (1–3) залежні клаузи є підметами, тоді як у реченнях (4–5) – комплементами до дієслова, або ж до прийменника); **клаузи у функції ад'юнктивів:** (6) *She went to the ladies for whom she had worked* (Let); (7) *She wished she could find a little girl who would come and stay with her* (Light) (тут варто зауважити, що коли перед нами ніби два релятивні речення при одному антецеденті (тобто первинному слові), друге речення детермінує антецедент, вже визначений першим реченням і таким чином виступає ад'юнктом до першої групи, яка складається із первинного слова і первинного релятивного речення, що виконує функцію ад'юнкта. У наступних прикладах ця первинна група виділяється жирним курсивом: (8) *They murdered **all they met** whom they thought gentlemen;* (9) *There is **no one who knows him** that does not like him;* (10) *It is not **the hen who cackles the most that lays largest eggs...***; **клаузи у функції суб'юнктивів.** (11) *Whoever was said this, it is true;* (12) *It'sdoubtful **whether they had ever realized** that an ending was bound to come.* Хоча варто зазначити, що О. Єсперсен застерігає від штучного поділу СПР на «головне» та «підрядне». На його думку, такий поділ часто суперечить реальному змісту та призначенню компонентів СПР [29, ст. 119]. Однак ми не поділяємо цей погляд, оскільки формально-граматична будова СПР передбачає власне принцип субординації його конститuentів як

базисний, що в подальшому стає визначальним для реченнєвої семантики в цілому, адже синтагматика клауз, як показує наше дослідження, може сама по собі бути визначальною при встановленні критеріїв складнопідрядного поліпредикативного цілого.

Розглянемо деякі *критерії сурядності та підрядності*, що визначають *граматичність клаузи* як такої крізь призму її синтагматики.

Як відомо, загальна семантика ССР представлена трьома основними типами: уподібненням, зіставленням (протиставленням) і приєднанням. Семантика СПР більш одноманітна: СПР завжди виражає *приєднання*. Будь-яка підрядна клауза тим чи іншим способом уточнює, доповнює зміст головного.

Залежна клауза може бути лінійно вкладена всередину матричної, тобто розміщена так, щоб частина ядерної клаузи розміщувалася ліворуч, а частина – праворуч від залежної клаузи. Таке розміщення двох складових називається *гніздуванням*. Напр.: (13) *The style that we examining in this exhibition was an usual one.*

Ядерна клауза не може бути лінійно вкладеною всередину сентенційного сирконстанта, і жодна із сурядних клауз не може бути всередині іншої.

Простий анафоричний займенник у ролі підмета матричної клаузи не може бути кореферентним жодному актанту, що виражається повною ІГ залежної клаузи, якщо залежна клауза стоїть у постпозиції до головної. Напр.: (14a) *He knew that his brother-in-law thought that he himself could do a better job...*(Weis Wind). (14b) *His brother-in-law thought he knew himself could do a better job...*

Ця закономірність вперше була встановлена Р. Ленекером [12]. Її можна сформулювати таким чином, що зв'язок між анафоричним займенником і його антецедентом може мати місце, якщо при цьому не порушені одночасно дві «умови анафори»: а) небажано, щоб антецедент у вигляді повної ІГ стояв у постпозиції до займенника; б) небажано, щоб займенник знаходився у відношенні «командування» до свого антецедента. Так, у реченні (14a) не порушується жодна

з цих умов, а в реченні (146) порушуються обидві, тому таке речення є неграматичним.

Отже, наслідком діахронічного розвитку принципів класифікації СПР і пошуку нових підходів до нього стало визнання аналізу підрядності виключно за граматичними ознаками недостатнім, таким, яке ігнорує смислові відношення частин СПР. Але у сучасних граматиках англійської мови [26], незважаючи на розуміння необхідності використання нових підходів при описі явищ, пов'язаних із смисловими відношеннями в галузі підрядного зв'язку, переважають традиційні класифікації підрядних речень, які побудовані на наявності у залежному компоненті того чи іншого синтаксичного зв'язку функціональному ототожненні підрядної частини з членом речення. З цього приводу відомі дослідники вказували на чисельні випадки, коли «...значення підрядних не є наслідком лексико-морфологічної природи сполучних слів» [3, с. 48]. Тобто, при традиційних систематизаціях неможливо пояснити, чому одні й ті самі СЗ, (наприклад, український *що*, англійський *that*), можуть виражати різні семантико-синтаксичні відношення між головними й підрядними частинами.

1.1.3. Поліпредикативне СПР.

Для поліпредикативних складнопідрядних речень (далі – ППСР) характерна **поліпропозитивність**, тобто здатність певним чином відображати кілька подій. Для отримання всіх можливих варіацій структури ППСР застосовують методика дослідження комбінаторного потенціалу ППК, розроблену К. Раковою [23, с. 37–40]. Ця методика базується на одному із методів комбінаторного аналізу, який називається методом безпосереднього підрахунку виборок з повторенням і без повторення елементів.

Комбінаторний потенціал поліпредикативних конструкцій визначає дев'ять можливих комбінацій, що вираховується таким чином: якщо n – кількість узгоджених типів зв'язку (у цій конструкції їх буде два), а m – це типи синтаксичного зв'язку (всього їх три), то разом буде m^n , тобто $3^2 = 9$. Відповідно, ми маємо такий набір комбінацій:

1. консек'ютивна субординація – консек'ютивна субординація;
2. консек'ютивна субординація – гомогенне підпорядкування;
3. консек'ютивна субординація – гетерогенне підпорядкування;
4. гомогенне підпорядкування – консек'ютивна субординація;
5. гомогенне підпорядкування – гетерогенне підпорядкування;
6. гомогенне підпорядкування – гомогенне підпорядкування;
7. гетерогенне підпорядкування – консек'ютивна субординація;
8. гетерогенне підпорядкування – гетерогенне підпорядкування;
9. гетерогенне підпорядкування – гомогенне підпорядкування.

Кількість практично реалізованих моделей із дев'яти теоретично можливих дорівнює *шести*, оскільки моделі 2 та 4, 3 та 7, 5 та 9 представляють однаковий варіант.

Для глибокого вивчення ППСР та повнішої їх характеристики доцільно розглянути у динаміці потенціал розвитку описуваних речень, який виявляється, по-перше, у процесі формування ППСР на базі мінімальних трикомпонентних структур. Окремі види речень характеризуються різноманітністю синтаксичних скреп, що свідчить не лише про інформативну, але й розвиток експресивно-оцінної впливової їх функції. По-друге, потенціал ППСР виявляється у формуванні та розвитку найрізноманітніших синтаксичних та композиційних структур із усією складністю комунікативного членування та текстотвірною поліфункціональністю.

1.2. Парантеза як складова речення та умова цілісності тексту

Терміном *парантеза* детермінується синтаксичне явище вставки або відокремлення і у зв'язку з цим **вставні конструкції** називаються ще **парантетичними**.

Розгляд парантез, як самостійних синтаксичних категорій у мовознавстві, почався тільки в кінці 50-х – на початку 60-х років ХХ століття. До того це

явище не мало чіткого розмежування і його розглядали в контексті ускладнювальних компонентів простого речення.

За думкою О. В. Кульбабської, «твердження, що вставні слова та фрази – це граматично відокремлені вирази суб'єктивного відношення до висловлюваного, а вставлені речення – це речення, вставлені в інше, але які не зв'язані з ним граматично, виникає в другій половині ХІХ століття» [16].

Одним із перших крок до розмежування вставних і вставлених одиниць, які відрізняються за своєю функцією, зробив І. Давидов. Дещо пізніше його думку продовжує П. Перевлеский і використовує термін «вставлені речення», який уперше був введений Є. Філомафітським [14].

У працях А. П. Медушевського можна знайти відомості про відмінність між вставними і вставленими словами, словосполученнями і реченнями. **Вставні**, за А. П. Медушевським, *«виражають упевненість або невпевненість, оцінку висловленого, зв'язок думок, а вставлені вживаються для розкриття, пояснення якогось із членів речення, його уточнення»* [5; 7].

Д.Х. Баранник у своїй книзі «Два рівні граматичної структури речення», коли аналізував модифікаційно-супровідний рівень структури речення, вказує, що вираження авторського ставлення до повідомлюваного реалізується засобами передачі суб'єктивної модальності – так званими вставними словами, словосполученнями і реченнями. Він теж вказує, що подібну функцію також можуть виконувати і включені в основну частину речення стверджувальні, заперечні, вигуківі інші слова з виразним суб'єктивно-оцінним значенням. А доповнення або уточнення змісту речення чи його складових виконується за допомогою вставлених слів, словосполучень і речень. Авторські ж вставки до висловлень дійових осіб у драматичному творі, дослідник також відносить до тієї ж функціональної і конструктивно-синтаксичної категорії, що й вставлені конструкції.

В.А. Звєгінцев наголошує на «важливості проблеми вставності і вставленості у реченнєвій структурі у сучасній лінгвістиці і вважає, що їх принципова відмінність полягає у співвідношенні зі структурою речення. Так, вставленість знаходиться у відношенні з семантичною ємністю речення, а вставність пов'язана тільки з його суб'єктивною площиною» [36]. За твердженням дослідника, вставлена конструкція здебільшого має окремий зміст і сповнена тими параметрами, які характеризують речення: **предикативність**, **сміслове та інтонаційне оформлення та ін.** Вставлені компоненти на відмінно від вставних не можуть займати препозицію щодо реченнєвої структури, а можуть вільно вживатися поза межами речення, тобто вони мають певну **сміслову завершеність та інформаційну достатність**, здебільшого виокремлюються дужками або тире.

Дослідник говорить про те, що вставні слова можуть виражатися **дієслівними, іменниковими, прислівниковими, прикметниковими, числівниковими, займенниковими формами.** В свою чергу, вставлені можуть мати синтаксичну форму **складносурядних або складнопідрядних речень**, інколи складних синтаксичних конструкцій з різними типами синтаксичного зв'язку і вживаються внаслідок необхідності внесення додаткової інформації.

Саме **вставні конструкції аба парантетичні елементи** забезпечують так звану **цілісність або когерентність тексту.**

«Когерентність (від лат. *cohaerens*. – «який перебуває у зв'язку») – у лінгвістиці цілісність тексту, що полягає у логіко-семантичній, граматичній та стилістичній співвіднесеності та взаємозалежності складових елементів (слів, речень тощо); одна з характеристик тексту або дискурсу та одна з необхідних умов текстуальності» [37]. Це одне з основних понять теорії лінгвістики тексту.

Крім терміну «когерентність» використовують також терміни «цілісність», «інтеграція» (тексту). **Когерентність також називають змістовною зв'язністю тексту.**

Когерентність робить текст значимим семантично. Вона досягається за допомогою синтаксичних засобів (дейксиси, анафори, катафори), наявності логічно значимої структури, пресупозиції та логічних наслідків, що посиляються на загальновідомі знання (фонові знання). Термін «когерентність» застосовується під час аналізу дискурсу, інтерпретації глибинних смислів тексту та задуму автора [2].

Текст як лінгвістичне явище характеризується таким ознаками: зв'язністю, цілісністю, інформативністю, ситуативністю (зв'язністю з контекстом), членованістю, (наявністю смислових частин), модальністю (особистісним ставленням), розгорнутістю, послідовністю, динамізмом зображуваного тощо [1, с. 148]

Серед названих ознак найважливішими є **зв'язність і цілісність**. Зв'язність – категорія, що характеризує особливості з'єднання всередині тексту його елементів. Цілісність – категорія, пов'язана зі смисловою єдністю. Текст може бути зв'язний, але не цілісний і, навпаки, цілісний, але незв'язний [1, с. 148].

Виключно лінгвістичні елементи, які забезпечують когерентність тексту, позначаються терміном «когезія тексту» – його зв'язність. Однак застосування цих лінгвістичних засобів не забезпечує досягнення когерентності тексту. Вони не завжди сприяють осмисленості дискурсу. Текст є цілісним, тобто когерентним, тільки у тому випадку, коли фонові знання використані у ньому цілісно. Когезія забезпечує внутрішню лексико-граматичну зв'язність тексту: інтерпретація одних елементів тексту залежить від інших, що дозволяє автору передати свою ідею адресату якомога зрозуміліше та точніше. Когерентність організовує частини дискурсу у такий спосіб, що авторський задум стає зрозумілим адресату, реалізує доречність дискурсу. Когерентність означає смислову цілісність тексту на рівні понять, когезія – використання визначених **мовних одиниць**, форм і експліцитних конекторів. Згідно з Т. В. Мілевською,

«когезія — властивість елементів тексту, когерентність – властивість тексту в цілому. Когезія – внутрішня (структурна) зв'язність, когерентність – зовнішня (**прагматична**) зв'язність. Когезія є другорядним елементом у формуванні когерентності, оскільки остання може не мати зовнішніх проявів, але водночас визначати вибір мовних засобів, які реалізують задум автора» [там само]. Згідно з М. Л. Макаровим, «когерентність ширша когезії: когезія є формально-граматичною зв'язністю дискурсу, в той час як когерентність охоплює також семантико-прагматичні (в тому числі тематичні та функціональні) аспекти смислової та діяльної (інтерактивної) зв'язності дискурсу, як локальної, так і глобальної» [там само].

На ранніх етапах становлення лінгвістичної теорії тексту простежувалася тенденція розуміти когезію як засіб формального внутрішньотекстового зв'язку. У процесі розвитку лінгвістики тексту поняття «когезія» стало значно ширшим. Додатково приймаються до уваги її текстоутворюючі потенції в області формування не тільки структурної, але і смислової (змістовної) цілісності мови. Ряд дослідників вважає, що когезія, засоби якої визначаються когерентністю, тобто глобальною зв'язністю тексту, є ширшою за когерентність, так як вона охоплює як формально-граматичні аспекти зв'язку висловлювань, так і семантико-прагматичні, функціональні аспекти смислової і діяльної зв'язності дискурсу, які забезпечують лінійність інформації. Когезія, і когерентність забезпечують цілісність та єдність дискурсу. Разом засоби когезії і когерентності, які включають логічні, граматичні, лексичні, стилістичні та інші засоби, створюють зв'язний та зрозумілий текст, який реалізує визначений комунікативний задум. Когезія та когерентність представляють собою різні аспекти зв'язності тексту і можуть розглядатися як різні рівні функціонування одного і того ж текстового феномена. Визначення тексту як лінгвістичної одиниці з основними категоріями – зв'язність та цілісність – у сучасній

лінгвістиці вважається недостатнім. Вчені приходять до розуміння тексту як продукту пізнавально-комунікативної діяльності [37].

«Когерентність означає понятійно-сміслову цілісність тексту, тоді як когезія є використанням відповідних мовних одиниць, форм і експліцитних конекторів» [14, с. 64].

Розвиваючи вчення про когерентність тексту (формальну та змістову зв'язність) і роль парантези як текстоутворювального фактора, «філологи кінця минулого тисячоліття, зазначає Богдан В. В. [2], здійснювали неодноразові спроби подолати неоднозначне тлумачення критеріїв ідентифікації парантези у тексті, визначити її статус по відношенню до мови й мовлення. Дана структура визнавалась більшістю граматистів *de facto*». Таким чином, питання полягало у тому, щоб визнати її *de jure*, тобто виділити у самостійну синтаксичну структуру з чітко окресленими релевантними ознаками та відмежувати її від інших, схожих з нею типів приєднування. Тому в усій гостроті постала проблема ієрархічної приналежності вставних конструкцій».

Когерентність робить текст значимим семантично. Вона досягається за допомогою синтаксичних засобів (дейксиси, анафори, катафори), наявності логічно значимої структури, пресупозиції та логічних наслідків, що посилаються на загальновідомі знання (фонові знання). Термін «когерентність» застосовується під час аналізу дискурсу, інтерпретації глибинних смислів тексту та задуму автора. [30, с. 233].

У функції парантези виступають, зазвичай, інфінітивні звороти, що є **конструкціями вторинної предикації в англійській мові, модальні слова і звороти: *to tell the truth, to be frank, to cut a long story short* та ін.** Напр.: 1. *Evidently, they have noticed us.* 2. *Fortunately, I know her address.*

Парантези звичайно розташовані на початку речення, хоч іноді можуть вживатися і в середині або навіть наприкінці речення. Вигуківі слова і еквівалентні їм словосполучення також можуть вважатися різновидом

парантетичних елементів, якщо самі не є окремими вигуківими реченнями типу : *Oh, dear!*

Вставні елементи (insertions) – це різноманітні додаткові супутні ремарки, пояснення – додаткова інформація, яка вставлена у речення. За звичай вставки вживаються в середині речення та іноді наприкінці. Напр., 1) *And at last he came (though five minutes late, as a matter of fact) and asked: What is happening there?*” 2) *And he thought that, after all, he had not really killed her. No, no. Thank God for that. He had not. And yet (stepping upon the nearby bank and shaking the water from his clothes) had he?* (Th. Dreiser). (У другому реченні вставка дає додаткову інформацію про дії Клайда Грифітса).

Наступним елементом парантези можуть **відокремлені члени речення**. Наведемо приклади:

«Відокремлені члени речення – це такі частини, які мають менш тісні зв'язки зі словом до якого відносяться, аніж невідокремлені члени, і, таким чином, вони мають деяку синтаксичну незалежність, яка відбивається в інтонації, чи пунктуації» [30]. Головні члени речення і прямий додаток не можуть бути відокремленими, в той час як всі інші члени можуть відокремлюватися і при цьому часто набувати додаткових відтінків значення. Напр.: 1) *Unable to sit any longer, he got up* (E. Caldwell) – відокремлене означення до займенника *he* (з відтінком причинного значення); 2) *Living or dead, she could not fail him* (M. Mitchel) (відокремлене означення) з допустовим значенням); 3) *Though infinitely alone, he was not lost* (J. London). (те ж). Обставини теж є найбільш відокремлюваними членами речення, особливо обставини часу і місця: 1) *On the third of June, a sudden silence fell on the wires from the North*; 2) *In Aunt's Polly's house, especially in summer, there were many guests* (M. Twain), але *The house was very old, to a Forsyte eye* (J. Galsworthy) (тут автором відокремлений прийменниковий додаток з відтінком допустовості)ю Це є так зване «авторське відокремлення».

У сучасній англійській мові авторське відокремлення набагато частіше зустрічається аніж в українській.

Далі розглянемо детальніше відокремлення я тип парантези, що забезпечує цілісність тексту.

1.2.1. Відокремлені другорядні члени речення як тип парантези.

Ізоморфною рисою в англійській та українській, як і у всіх інших індоєвропейських мовах, є наявність відокремлених другорядних членів речення, що можуть бути поширеними або непоширеними. Їх позиція в реченні не завжди постійна, тому вони мають вільний зв'язок з їх головними компонентами. Не враховуючи їх відносно вільного положення у пре- або постпозиції, відокремлені члени речення у обох порівнюваних мовах мають імпліцитне предикативне значення.

Відокремленим членам речення в англійській мові присвячено не так багато досліджень. Але відсутність таких є зовсім невинуватою, оскільки за явищем відокремлення вторинних членів речення криється глибинна структура, вивчення якої дає можливість виявити поверхневі синтаксичні відношення, що не піддаються безпосередньому спостереженню. В сучасній англійській мові відокремлення (на відміну від української) часто не отримує відповідного пунктуаційного оформлення і відділяється інтонаційним членуванням речення. Однак, крім відокремлених означення, прикладки та обставини, в англійській мові існує відокремлення додатку та уточнюючих членів. Поверхнева структура англійського речення з відокремленими членами повинна трактуватися саме як перmutація лінійного розміщення елементів мінімум двох елементарних речень: рамочного і складового. Останнє міняє всю вихідну структуру, вклинюючись в рамочну конструкцію. Дієприкметникові та герундіальні звороти особливо яскраво ілюструють це явище. Вони являються трансформами відповідних речень з особовою формою дієслова та схрещуються в ролі означення або обставини з рамочними

реченнями. Таким чином, речення «*He stayed there, watching the entrance and the little white car until 4.30 in the afternoon*» складається з рамочного речення «*He stayed there*» і складового речення «*He watched the entrance and the little white car until 4.30 in the afternoon*». Складове речення піддається дієприкметниковій трансформації і вклинюється в рамочну конструкцію.

«Подібне схрещення рамочного та складового речень має місце у всіх випадках відокремлення, що зайвий раз підтверджує залежність відокремленості від напівпредикативності. Предикативністю володіють як одиночні відокремлені члени, так і словосполучення; останні, особливо поширені, можна назвати напівреченнями згідно їх граматичної структури. Число можливих змін слово порядку (пер мутація елементів речення) в англійській мові не така суттєва, як в українській, що пояснюється особливостями систем двох мов: вільним та фіксованим порядком слів» [2, с. 34].

На основі аналізу фактичного матеріалу в сучасній англійській мові можна констатувати наявність наступних словосполучень відокремлених другорядних членів речення:

1. Словосполучення – відокремлене означення;
2. Словосполучення – відокремлена прикладка;
3. Словосполучення – відокремлена обставина;
4. Словосполучення – відокремлений додаток;
5. Словосполучення – уточнюючий член речення.

Перша група включає сполучення з прикметником та прислівником. По відношенню до слів, які вони визначають, вони можуть знаходитися у препозитивній або постпозитивній позиції. Структурно відокремлені означення характеризуються тим, що вони виступають як ускладнені окремими словами або групами слів – *Her eyes, puffed and wet with tears, looked*

*past him; **Being an invalid**, he gets easily upset and worried; Miss M. looked up at her, **slightly bewildered*** [1, с. 76].

Крім вище зазначених, необхідно вказати на такі відокремлені означення англійської мови, які ще не знайшли висвітлення в лінгвістичній літературі. Ми маємо на увазі відокремлені означення, що відносяться до додатку, але не являються його складовою частиною – *Once again he heard footsteps approaching. **Rapid and impatient.*** Конструкції такого типу прийнято називати максимально відокремленим членом. Її незалежність, однак, обмежується планом вираження (інтонація, локалізація), оскільки у смисловому відношенні вона цілком залежить від члена основної частини речення. Тривала пауза сприяє оформленню такого відокремленого члена у відносно самостійну синтаксичну одиницю, оскільки крапка видозмінює структуру всього речення. В ролі максимально відокремленої конструкції в англійській мові виступають не лише означення, але й інші члени речення – *«It was a meeting, in fact, to which attention must not be called. **A guilty meeting**»* [15, с. 112].

Другу групу складають поширені речення, які не лише показують ознаку предмета, але й дають йому іншу назву. Основним членом речення являється іменник або субстантивована частина мови. Структурний аналіз граничних категорій речення і уточнюючого члена дозволив їх остаточно розділити. Встановлення відмінності трансформаційних потенціалів (атрибутивної трансформації для прикладки, пояснювальної трансформації для уточнюючого члена) дає право говорити про дві самостійні синтаксичні категорії у сучасній англійській мові. Артикльове оформлення основного члена прикладки до іменної частини присудка доводить наявність у нього предикативних ознак – *The next day was Sunday, **a hot September day.*** Відокремлена прикладка може відноситись до будь якого члена речення – *Miss Wetherby, **a long-nosed, acidulated spinster**, was the first to spread the intoxicating information.*

В постпозиції відокремлені прикладки можуть приєднуватися до означального члена уточнюючими або пояснювальними словами. У ролі цих слів виступають прислівники, сполучники, прийменники – іменникові конструкції, займенники – *I had to hold over her a small green umbrella, **really more of a parasol***. Доволі часто у стилістичних цілях, для смислового виділення, відокремлене речення ставиться у кінець речення. Це зазвичай словосполучення, що складаються з повтореного іменника з додатковими словами. Інтонаційна самостійність такої прикладки сприяє його максимальному відокремленню крапкою – *He saw Iris coming down the stairs. **Iris, very straight and slim, with her pale face and black hair and grey eyes. Iris with much less than Rosemary's beauty and with all the character that Rosemary would never have.***

До третьої групи словосполучень належать відокремлені обставини, які подібно відокремленим означенням, являються найбільш продуктивними у мові. Згідно з морфологічними ознаками вони підрозділяються на такі групи:

1. Обставини, провідний елемент яких виражений дієприкметником та герундієм.
2. Обставини, провідний елемент яких виражений прикметником та прислівником.
3. Обставини, провідний елемент яких виражений іменником та прийменниковою групою.

Відокремлені обставини іноді ускладнюються дієприкметниковими зворотами. Відокремлена порівняльна обставина вводиться порівняльним сполучником *like*. У структурному плані вона співпадає з обставинами, вираженими іменниками або прислівниками – *I am not, **like the English women, romantic.***

Четверта група словосполучень умовно називається відокремленими додатками. Вони не виражають об'єктних відношень і можуть бути віднесені

до додатків, виходячи лише з плану вираження. В англійській мові подібні сполучення вводяться словами: *except, instead of, apart from, in spite of, besides, to, from, aside from, despite, among, with the exception of, with, by* – *Our other servants I don't remember, **except the one who set the house on fire** ...; I wouldn't put it past her to sneak away quietly, **instead of being a corpse**, and go and have a tea.*

П'ята група – уточнюючі члени речення – завершує собою класифікацію словосполучень відокремлених другорядних членів речення. Як синтаксичне явище воно відноситься до числа малодосліджених в англійській філології. Уточнюючі словосполучення слугують для роз'яснення змісту будь-якого члена речення і не являються морфологічно обмеженою категорією. Вони повторюють синтаксичну функцію свого уточнюючого компонента, зв'язані з ним пояснювальним зв'язком та виділяються лише за умови існування останнього. Уточнюючий член, виражений групою іменника або субстантивованої частини мови, піддається певним трансформаціям, які відрізняють його від прикладки – *His physical weakness was enormous, **a pervading and maddening softness***. Уточнення для присудка в даному реченні допускає пояснювальну трансформацію. Однак, подібні трансформації у застосуванні до відокремлення у реченнях типу – *The girl stopped in the middle of the stairs, **a slim dainty figure dressed in white*** – призводять до невідміченості фрази. Уточнюючий член може бути максимально відокремленим, як наприклад, уточнюючий додаток у реченні – *He recalled again the day he had sat in the Folly, and the surprise on the boy's face at seeing him there. **Not a very pleasant face, despite the youthful good looks. An arrogant ruthless face.*** Уточнююча обставина найчастіше має значення місця та часу. Часто зустрічається уточнення до уточнення – «*His home was in the North, in the mountains, about fifty miles from the border*» [1, с. 78].

Таким чином, з усього вищезгаданого можна зробити висновок:

1. Під терміном «словосполучення» ми розуміємо сполучення мінімум двох лексем;
2. У межах словосполучень можливі п'ять видів синтаксичних відношень: атрибутивні, об'єктивні, сиркумстантні, аппозитивні та предикативні.

У сполученнях субстантивних лексем з дієслівними та ад'єктивними спостерігаємо ту ж відмінність між денотативністю та конотативністю, ті ж відношення усталеності та ідіоматичності, що й у сполученнях дієслівних лексем з субстантивними та ад'єктивних лексем з субстантивними. Вторинний предикативний зв'язок, характерний для всіх перерахованих груп словосполучень, відноситься до тих релевантних синтаксичних ознак, які виявляються на трансформаційному рівні аналізу.

1.2.2. Предикативні зв'язки та їх вираження в сучасній українській мові.

Український академічний словник лінгвістичних термінів чітко розділяє предикативність та дієслівність, відносячи їх до понять різного об'єму та різних планів. Тим самим, очевидно, визнається, що предикативність та дієслівність являються категоріями різних мовних рівнів, оскільки при членуванні структури речення перша виходить із плану змісту, а друга – з плану вираження. У сучасній українській мові, як і в англійській, неоднорідність предикативних зв'язків, їх градація та ієрархія не викликають сумнівів, а розгляд реалізації всієї різноманітності цих зв'язків на семантико-функціональному фоні речення безумовно викликає науковий інтерес, особливо в плані типологічних співставлень.

В українській філології вторинну предикацію називають напівпредикативністю. До напівпредикативним словосполучень відносять обумовлені дієприкметники, прикладки, обумовлені прикметники та прислівники, а також обумовлені іменникові звороти, неузгоджені, на відміну від прикладок, з підрядним сполучником. Структурами, що несуть у собі

вторинну предикацію вважаються відокремлені слова та звороти української мови, які в якості другорядних членів речення доповнюють думку того, хто говорить, у той же час виконуючи важливу функцію мовних засобів економії висловлювання, його концентрації навколо одного центру. Тим самим відокремлені члени речення створюють велику гнучкість синтаксичної структури літературної мови, збільшують кількість можливих паралельних конструкцій. Дієприкметник, як основний елемент словосполучення, що має біля себе граматично залежні слова, являє собою відносно ізольовану інтонаційно відокремлену групу слів. Це відокремлення спостерігається в паузах на межі словосполучення, у підвищенні тону, у відповідному наголосі. Що стосується інтонаційного малюнка словосполучення, то він нагадує типовий малюнок підрядного речення. Дієприкметник без залежних слів також може відокремлюватись. Ймовірність його відокремлення його тим більша, чим далі воно за своїм значенням від прислівника.

«Обов'язковість відокремлення дієприкметника послаблюється тим більше, чим ближче воно знаходиться до дієслова, від якого залежить у реченні. Якщо дієприкметник стоїть біля дієслова та легко зв'язується з ним за значенням, то він може не відокремлюватись» [16, с. 56].

Відокремлення дієприкметників пов'язують з тими елементами дієслівності, які у певній мірі збереглися в дієприкметнику як у віддієслівній формі. Дійсно, у більшості випадків дієприкметник показує вторинну дію, що супроводжує дію присудка. Крім дієприкметників, відокремленню підлягають, особливо у книжній мові, прикметники, прикладки та рідше прислівники. У цих випадках відокремленню завжди сприяють елементи предикативності, що містяться у даному слові чи звороті. Особливо часто вторинна предикація нашаровується на член речення, який виражений іменником. Іноді таке нашарування предикативності має додаткове оформлення (частка *-то-*). Нашарування вторинної предикативності можливе не лише за наявності

іменників. Елементи предикативності у прикметника часто проявляються у тому, що вони вступають у смисловий зв'язок не безпосередньо зі своїм іменником, а зі всім реченням. Цей зв'язок передусім з присудком, хоча вони до нього не входять. Тут характер смислового зв'язку визначається як причина, умова або протиставлення тому, що виражено в основній частині речення.

Відокремленню прикметників у складі словосполучення сприяє їх позиція після іменників, з якими вони узгоджуються. Тут також можна спостерігати вторинну предикацію, оскільки позиція типова для прикметника-присудка. В українській мові також відокремлюються іменники зі значенням обставини, якщо вони розкривають і уточнюють значення іншого члена обставини з тим же значенням. З ними і в цьому випадку пов'язані елементи вторинної предикації, яка направлена на розкриття значення попереднього слова обставини.

Особливо виразна вторинна предикативність у відокремлених іменниках, пов'язаних із залежними словами, коли вони мають причинний або умовний характер і відносяться до усього речення в цілому. Таким чином, «інтонаційна підкресленість і відносна самостійність відокремлених зворотів пов'язана з тим, що вони мають чітко виражені елементи вторинного нашарування предикації у реченні. Одним із важливих факторів, що викликають відокремлення, являється порушення характеру граматичних зв'язків, притаманних словам даної категорії» [2, с. 54].

Підводячи підсумки, можна зробити наступні висновки:

1. Вторинне предикативне нашарування являється першопричиною відокремлення;
2. Своєрідне нашарування спостерігається при перевантаженні відокремленого члена речення залежними словами та порушенні типових шаблонів структури речення;

3. Відокремлення в кінці речення може мати таку силу та виразність, що відокремлений член зовсім відривається інтонаційно від головної частини речення і отримує своє самостійне оформлення;

4. Відокремлені звороти, як правило, можуть бути розгорнуті в підрядні речення.

Спеціального дослідження, присвяченого проблемі вторинної предикації в українській мові, немає. До предикативних словосполучень другого порядку в сучасній українській мові можна віднести всі відокремлені другорядні члени речення, що складаються як мінімум з двох слів. Основним елементом таких сполучень прислівники, дієприслівники, прикметники, іменники та сполучникова група.

Морфологічним способом зв'язку цих словосполучень з іншими реченнями є узгодження, синтаксичними способами служать інтонація та прийменники. В українському мовознавстві вторинні предикативні зв'язки визначаються як ті, що виражають відносини, проміжні між атрибутивними та обставинними, з однієї сторони, та предикативними – з іншої. Напівпредикативні відносини встановлюються лише у межах речення в результаті взаємодії і взаємовідносин між різними синтагмами, зокрема, між відокремленим членом речення та членом, до якого він відноситься, як наприклад: *Образившись, хлопчик вийшов з кімнати.*

Характерно, що вторинну предикацію розглядають лише в відокремлених членах речення, тим самим обмежуючи її сферу. Спостереження над структурами сучасної української мови заперечують таку думку. Б.Н. Кулик відзначає вторинну предикацію в реченнях з дієприслівником та дієприкметником, що не відокремлюються. Він стверджує, що взагалі ступінь виявлення такої предикативності неоднаковий і залежить від того, якою морфологічною категорією виражений даний член речення, поширений він чи ні, а також від способу його зв'язку зі словом, що

пояснюється та синтаксичною функцією цього слова. Так, у реченнях з дієприслівниками, що не відокремлюються, вторинна предикація проявляється у більшій мірі, ніж у реченнях з дієприкметниками, які не відокремлюються. Порівняємо два речення: *Встає сам уночі, іде в степ, а йдучи співа, сумно співає* та *Густа мряка чорним запиалом єднала з небом **спалену** сонцем полонину*.

«У першому реченні вторинна предикація виступає чіткіше. Це відбувається тому, що дієприслівник (*йдучи*), показуючи додаткову дію, одночасно з основною дією, що виражена в реченні дієслівною формою теперішнього часу, в силу своїх морфологічних характеристик зберігає елементи дієслівності більше, ніж дієприкметник. Дієприкметник, як дієслівно-іменна форма виступає у синтаксичній функції означення предмета, визначаючи його ознаку, але не ознаку дії. Однак, така чисто візуальна відмінність стосується лише ступеня виявлення предикативності. Цілком природно, що найповніше вторинна предикативність виявляється при відокремленні. Крім означень, прикладок і обставин в українській мові, хоча і рідко, відокремлюються додатки, а також так звані уточнюючі члени речення. У всіх згаданих випадках напівпредикативні відношення зв'язують головний член речення з другорядним» [17, с. 221].

Проаналізувавши усі наявні дані з питання вторинної предикативності, ми дійшли таких висновків. В українській мові вторинні предикативні зв'язки спостерігаються у відокремлених словах або словосполученнях, що виступають у таких синтаксичних функціях:

1. означення – *В більшовицькій сім'ї, **славній, вольній, новій**, ми тебе не забули, Тарасе.*
2. обставини – *Дівчата йдуть, **співаючи**, з ланів.*
3. додатка – ***Опріч Гафійки**, було ще два наймити.*

4. уточнюючого члена речення – *Шестирічний перемінився в лиці – поблід.*

Очевидно, при відокремленні різних членів речення вторинна предикативність виразна не в однаковій мірі. Так, скажімо, у реченнях вона виявляється більше, ніж у відокремлених означеннях, оскільки речення за наявністю у ньому предикативних ознак наближається до присудка, а уточнюючий присудок більш предикативний, ніж всі уточнюючі члени.

Напівпредикативні відношення виникають не стільки морфологічними формами, скільки інтонацією та порядком слів. Відокремлення може оформлюватися інтонацією, сполучником та прийменником. У кінці речення відокремлення може набувати такої сили виразності, що відокремлений член інтонаційно відривається від основної частини речення і отримує самостійне синтаксичне оформлення: *Крізь листя дерев і контури хат виднілися далекі обриси поля. Зеленого, соковитого.*

Таким чином, будь-який відокремлений член речення містить предикативний зв'язок, оскільки не лише виділяє ознаку, не просто називає цю ознаку, а затверджує її.

1.2.3. Емфатичні конструкції

Емоційна забарвленість та експресивність текстів створюється за допомогою різних емфатичних засобів. Велике різноманіття засобів вираження емпізи в англійській мові дозволяє виявити їх своєрідний національно – специфічний характер та виокремити визначення емфатичної конструкції.

Емфатичні моделі можна поділити на:

- лексичні, ті що використовують для надання висловлюванню емоційного забарвлення певні лексичні засоби, тобто слова і словосполучення;
- граматичні, які використовують у таких цілях граматичні засоби;
- лексико-граматичні, тобто одночасне застосування як лексичних, так і граматичних засобів.

Найпоширенішими моделями передачі емпізи являються: застосування інверсій – *Hardly had Java been introduced when he advanced manufactures began moving it into the mobile phone.* (Як тільки була винайдена мова програмування Ява, передові виробники почали застосовувати її у мобільних телефонах.); парцелляцій (тобто відокремлення крапкою висловлювання або його частини) – *Taxes have increases. And house prices. And people have noticed.* (Зросли податки, а також ціни на нерухомість. І люди, звичайно, це помітили.); конструкції з попереднім “it” – *It was carbon dioxide emission reduction that they were concerned about.* (Вони були схвильовані саме проблемою зменшення викидів в атмосферу діоксида вуглеводу.); індивідуальний словотвір – *Toyota is a great respecter of safety and comfort.* (Велику увагу Тойота приділяє безпеці та комфорту водія і пасажирів.); різні види заперечень – *It is not unwise to provide more than one car for test drive.* (Цілком розумно надавати декілька автомобілів для проведення перевірочних випробувань.); продовження з обмовками – *A top-level group of American scientists stated that in the past 20 years the study of UFO had little added to scientific knowledge, if any.* (Група відомих американських учених заявила, що вивчення НЛО за останні 20 років фактично нічого не дало науці.) та відокремлені другорядні члени речення – *It was a favorite meeting place, a nexus of social energy, open every day from ten in the morning until ten at night.* (Це було улюблене місце для зустрічей, джерело світської енергії, відкрите щодня з десятої ранку до десятої вечора.)

Існує велика кількість емпітичних конструкцій в англійській мові. Однак при перекладі їх з англійської мови на українську важливо не тільки знати всі можливі варіанти вираження емпізи, а й навчитися користуватися принципами перекладу подібних конструкцій. Класифікація емпітичних комплексів допомагає краще розуміти, аналізувати і, таким чином, створювати комунікативно рівноцінні висловлювання на мові перекладу.

Вміння бачити і розуміти емоційне забарвлення висловлювання на англійській мові, використовувати як лексичні, так і граматичні експресивні засоби у відповідності до норм української мови – ось необхідні умови адекватного перекладу емпатичних конструкцій в текстах будь-якої стилістичної направленості.

1.2.4. Зв'язок емпізи та відокремлених другорядних членів речення.

Явище емпізи, як відомо, виражається різними шляхами на різних рівнях мови. Відокремлені другорядні члени речення являють собою лексико-граматичний спосіб, оскільки тут присутній як граматичний критерій (відокремлення комами, тире або дужками у окрему конструкцію), так і лексичний (наявність емоційно забарвленої лексики).

Саме слово «відокремлені» вже певним чином означає «наголошені», адже ми відокремлюємо певні комплекси саме з метою їх наголошення, надання їм певної важливості. Тому, можна сміливо стверджувати, що такий спосіб «привернення уваги» є досить ефективним для досягнення бажаних результатів. Таким чином, явище емпізи нероздільно пов'язане з явищем відокремлених другорядних членів речення, більш того, являється його складовою.

На основі проведених досліджень ми прийшли до висновку, що відокремлені другорядні члени речення, як емпатичні сполуки можна класифікувати за такою схемою:

1. Вставне речення, що несе додаткову інформацію

Відокремлені другорядні члени речення, що несуть певну додаткову інформацію про предмет або явище, яке вони описують, окрім своєї первинної функції містять у собі емпатичні ознаки. Оскільки розширена інформація, яку забезпечує таке вставне речення, спрямована на виявлення додаткових ознак предмета чи явища, то дана конструкція має на меті і підкреслення саме цієї конкретної якості, до якої вона являється доповненням. Звісно, функція емпізи у таких сполуках є порівняно слабкою і відіграє лише другорядну роль, однак у

той же час вона є досить очевидною і її наявність не можна проігнорувати. Вставні речення такого типу можуть виступати як обставинами і означеннями, так і додатками. Розглянемо кілька прикладів:

A large worn Bokhara, its colors softened by time, covered the wooden floor. – Великий поношений килим Бокхара, час залишив на його кольорах свій відбиток, вкривав дерев'яну підлогу.

У даному прикладі вставне речення виступає додатком, першою функцією якого, звичайно, являються додаткова інформація. Однак, не можна не погодитися і з тим, що дана конструкція спрямована і на підсилення самого образу, адже завдяки цьому доповненню в нашій уяві одразу формується ступінь ознаки (в даному випадку, наскільки старим був килим).

Here he lived and, until Beatrice left him, practiced as a soothsayer. – Ось тут він жив і, доки Беатріс його не залишила, практикував як пророк.

Даний приклад відрізняється від попереднього тим, що відокремлена сполука виступає в реченні обставиною і її емоційна роль полягає в тому, аби наголосити на конкретному періоді часу.

2. Конструкція, що наголошує якісну ознаку

Як окремий вид емоції у відокремлених другорядних членах речення можна виділити такі комплекси, де наголошується лише якісна ознака зовнішності чи внутрішнього стану. На зразок попереднього пункту такі відокремлені речення дають певну додаткову інформацію про предмет або явище, яке вони описують. Ця інформація стосується лише якісних ознак, в той час як вставні речення з додатковою інформацією повідомляють нам набагато ширший спектр обставин. Розглянемо приклад:

When he got back home, breathless with joy, his father and aunt were waiting on the steps. – Коли він дістався додому, захоплений радістю, його батько і тітка чекали на сходах.

Відокремлена частина речення дає нам змогу детальніше уявити образ героя і ближче відчувати атмосферу його емоцій. Це досить важливий елемент в художній літературі, адже певним чином досягається авторська мета – якомога глибше занурити реципієнта у світ своїх фантазій, вплинути таким чином, аби той сприймав написане так, як це планував автор.

3. Метафоричне підсилення

Досить виразним способом реалізації емпізи у відокремлених другорядних членах речення являються стилістичні засоби, зокрема метафора. Така конструкція забезпечує значний наголос на предметі чи явищі, яке автор намагається виділити, адже окрім традиційного граматичного відокремлення в дію вступає ще і стилістика. Як відомо, стилістичні явища характеризуються здатністю певним чином впливати на сприйняття висловлювання в цілому – додавати позитиву, негативу або й іноді нейтральності. Тому, використання метафор у відокремлених комплексах – беззаперечна і досить вдала демонстрація способу вираження явища емпізи. Розглянемо приклад:

When eating at his table, might be driven to believe that a God did indeed exist – a God of the kitchen – and that his name was Pasquale. – Обідаючи за його столом, мимоволі схиляєшся до думки, що один Бог насправді існував – Повелитель кухні – і звали його Паскаль.

Метафора у даному випадку забезпечує значне підсилення ознаки. У стилістиці це іноді називають перебільшенням. Однак, певне автор саме це ставив собі за мету – створити в уяві читача образ чогось надзвичайного, якихось неймовірних можливостей. Слід погодитися, що йому вдалося досягти цього у повній мірі.

4. Модальність

Модальність – лінгвістичне явище, що відображає ставлення автора до реальності. Модальність реалізується як за допомогою модальних дієслів, так і за допомогою синтаксичних експресивних засобів, інтонації, способу побудови

тексту. Це явище спостерігається і у відокремлених другорядних членах речення, де, завдяки граматичному відокремленню та експресивному відтінку висловлювання, часто виконує і роль емфазі. Розглянемо приклад:

Cooks who were artists of the culinary – and he considered himself master of them all – took into account the essentials of depth and balance with every meal prepared. – Кухарі, що були митцями кулінарії – а він вважав себе над ними майстром – брали до уваги усю сутність балансу та ретельності кожної приготовленої страви.

Відокремлена конструкція суттєво змінює ставлення читача до всього речення. Завдяки цьому доповненню у реципієнта відразу формується образ героя самовпевненого, такого, що вважає себе кращим, досвідченішим, талановитішим за інших, в якого чітко виражена завищена самооцінка. Тобто, у даному прикладі, безперечно, реалізується функція модальності. Завдяки методу відокремлення та специфічного розміщення у реченні, досліджувана структура також виконує роль емфазі, що доводиться її безпосередньою метою – наголосити на особливому ставленні головного героя до решти людей його спеціальності.

5. Уточнення

Уточнення – це завжди синтаксично однотипне явище зі словом або виразом, який уточнюється. Уточнювальне слово вужче за значенням від уточнюваного. Тобто, воно являється членом речення, який конкретизує зміст попереднього члена, звужуючи або обмежуючи його значення. Функція конкретизації обов'язково передбачає і емпатичний наголос, оскільки виокремлює та підкреслює певну ознаку предмета.

On the left, behind a low wall, clustered a group of ragged street people. – Зліва, за низькою стіною, зібралася групка злидарів.

Конкретизуючим виразом у даному реченні являється відокремлена сполука “*behind a low wall*”. Яскраве вираження уточнення забезпечує і

реалізацію емпатичної функції відокремленого другорядного члена речення. Згідно з теоретичним описанням уточнення, на прикладі даного речення бачимо, що значення уточнюючого члена є дійсно звуженим.

1.3. Перекладацькі стратегії і тактики для збереження зв'язності тексту

Свого часу відомий перекладознавець А.В. Федоров наголошував на тому, що «сфера дії перекладів – величезна» [18]. При цьому він спирався на думку Ю.Д. Левіна про те, що «чудові літературні твори, написані мовами, які давно стали «мертвими», нині майже виключно читаються у перекладах – до них належать «Іліада», «Одісея», давньоіндійський епос [18, с. 75]. І які б не були втрати і трансформації оригіналу у процесі його перенесення на інший мовний і літературний ґрунт, які б не були можливі недоліки, – завдяки перекладам мільйони людей знайомляться з творами, недоступними для них мовами оригіналів, тобто переклади фактично стають повноважними і повноцінними представниками або замісниками першотворів.

Розуміючи ці думки, можна стверджувати, що переклад часто виконує ширші функції, ніж твір оригінальної літератури, і це стосується не лише творів «мертвими» мовами. Недарма А.В. Федоров порівнював переклад «з вікном в інший світ, яке відіграє надзвичайно велику роль у розбудові власної літератури, мови і культури» [18, с. 22]. Тож розглянемо по черзі функції, які реалізує переклад у сучасному світі.

1. Починаючи з третього тисячоліття до Різдва Христового, від стародавнього Єгипту, де було вперше в історії людства зафіксовано на письмі згадки про тлумачів, так званих князів Елефантини, які служили при дворі фараона, і дотепер переклад залишається важливим засобом спілкування між людьми, народами та їхніми культурами. Особливість такого спілкування

полягає в його опосередкованому характері, що визначається чинником перекладача. Саме переклад, передусім письмовий, використовувався і використовується як канал книжної або літературної комунікації, через який відбувається діалог літератур і в ширшому розумінні – діалог цивілізацій та обмін їхніми здобутками.

Можливість успішно реалізовувати комунікативну функцію перекладу довгий час заперечувалася. Пригадаймо відомі формули, які застосовувалися до перекладу у різних школах упродовж історії: «переклад – килим навиворіт» [6, с. 98], «перекласти – зрадити» [7, с. 134], «переклад – невірна красуня» [8, с. 84]. Це не завадило перекладові відіграти визначну роль у розвитку світової цивілізації і у такий спосіб спростувати тезу про принципову неперекладність. Переклади Біблії, античної наукової та художньої літератури, середньовічних трактатів та епосу, літератури Відродження, Просвітництва та Романтизму тощо органічно увійшли до скарбниці світової літератури, збагативши її культурними внесками різних народів.

Суб'єктивно-об'єктивна діяльність перекладача як посередника у дводомній комунікації є фактором множинності перекладів, ступінь якої залежить від жанру тексту, його часових та просторових характеристик, розвиненості перекладацької традиції та рецептивних можливостей цільової мови і культури. Г. Кочур зауважив, що кожна розвинена література може дозволити собі мати кілька перекладних версій відомого твору. «Звичайно, переклад тим відрізняється від оригіналу – пише він у статті «Майстри перекладу» - що оригінал – один, він існує в остаточній і незалежній формі, а єдино можливого перекладу не буває, як не буває, скажімо, єдиного виконання музичного твору: кожен виконавець надає своїй інтерпретації власних відтінків, своєрідних рис» [9, с. 16].

Попри той факт, що переклад як вид комунікативної діяльності завжди програє у часі одномовній комунікації, його масштаби не зменшуються, позаяк

засвоєння складної естетичної та наукової інформації у вторинній культурі можливе лише шляхом її письмової фіксації засобами цільової мови. Якщо синтезувати відомі моделі двомовної перекладацької комунікації, подані у працях О. Каде, А. Поповича та П. Ньюмарка, то можна зробити висновок, що «між текстами оригіналу і перекладу встановлюються складні взаємозв'язки, опосередковані комунікативним ланцюгом, який складається з блоків автора оригіналу, перекладача та одержувача перекладу» [10-12].

Блок автора-відправника вихідної інформації охоплює позамовну дійсність, репрезентовану у тексті мовою оригіналу, а також культурну традицію, до якої належить автор як представник певної епохи та певного соціуму. Саме вона значною мірою зумовлює авторське світобачення і стилістику першотвору. Тож у першому блоці комунікативного ланцюга тісно поєднується власне авторський текст, контекст і за текст.

Блок перекладача – першого одержувача вихідної інформації включає три основні складові, а саме: сприйняття та розуміння оригіналу шляхом його де вербалізації, тобто вилучення змісту з первинної мовної форми; перекодування девербалізованого змісту, тобто його вкладення у вторинну мовну форму; редагування перекладеного тексту з метою якнайточнішого відтворення за тексту, стилістики оригіналу та забезпечення їхнього сприйняття кінцевим одержувачем. Саме на цьому етапі виробляється норма перекладу як компроміс між первинними і вторинними мовними та культурними нормами. Норма перекладу може бути більш-менш наближеною до мови оригіналу або віддаленою від неї, в залежності від жанру перекладу та інтерпретаційної позиції перекладача. Повного збігу між нормами оригіналу і перекладу бути не може, так само як його практично не буває між нормою перекладу, скажімо художнього, і нормою цільової мови, адже дуже часто переклад у мовному плані виступає як засіб інновацій.

Мета перекладу як виду комунікації реалізується у третьому блоці комунікативного ланцюга – блоці одержувача. Останній може бути як індивідуальним, так і колективним, маючи власну культурну традицію, мову та перебуваючи у характерній для нього дійсності. Перекладач враховує ці аспекти, намагаючись адаптувати текст перекладу для сприйняття одержувачем-носієм певної мови та культури. Звідси ймовірність розширення тексту перекладу у порівнянні з оригіналом, поява описових відповідників, синонімічні та гіперонімічні заміни, антонімічний переклад, різноманітні граматичні та стилістичні трансформації. Однак, прагматична адаптація перекладу має свої межі, які не дозволяють зруйнувати оригінал як смислову цілісність і стилістичну своєрідність. «За будь яких умов адаптація перекладу до норм цільової мови і культури не повинна спричинити спотворення концептуального змісту та жанрово-стилістичної домінанти оригіналу» [13, с. 22].

2. Когнітивна функція перекладу тісно пов'язана з його комунікативною функцією, адже мета цього виду комунікації полягає у передаванні інформації, а відтак – в інформаційному збагаченні і розширенні фонових знань одержувача. Завдяки перекладу у світі не лишилось нічого такого, що було б відомим в одній його частині і невідомим в інших. Зростання обсягу спільних знань сприяє змінам у концептуальних картинах світу різних мов, які виявляють тенденцію до зближення через збільшення кількості спільних фрагментів. Етноспецифічні фрагменти концептуальної картини світу, які відбивають ментальну і культурну своєрідність нації, через переклади стають доступнішими для носіїв інших мов, формуючи периферію їхніх фонових знань.

Глобалізація тягне за собою інтернаціоналізацію знань, а відтак – збільшення кількості інтернаціоналізмів у словниках природних мов. Йдеться не лише про транс кодовані слова – прямі запозичення з різних мов, а й про

перекладацькі кальки, які дозволяють надати новим концептам цілком питомого вираження.

В практиці перекладу калькуються як прямі, так і вторинні номінації предметів або процесів, а також образні фразеологічні звороти, які поповнюють фонд спільних стереотипних метафор, функціонуючи в різномовних дискурсах.

Переклад дозволяє не лише обмінюватись знаннями, а й сприяє однаковому структуруванню знань у різних мовах. Це стосується насамперед тих фрагментів знань, які є спільними в концептуальних картинах світу. Якщо інструментом аналізу певної когнітивної структури обрати фрейм, то можна побачити, що наповнення фрейму, у якому вербалізується той чи той спільний базовий концепт, є ідентичним у мовах одного культурного ареалу. Для прикладу наведемо фрейм «тероризм», який має в усіх європейських мовах однакове концептуальне наповнення і включає такі концепти, як «теракт», «теракт-самогубство», «терорист-смертник», заручник», «Аль-Каїда», «джихад». Як видно, «вербалізація інтернаціональних концептів відбувається як за рахунок перекладацьких кальок, так і прямих запозичень шляхом транс кодування» [14, с. 253].

Зближення концептуальних і мовних картин світу внаслідок поширення спільних знань через переклади зумовлює постійне оновлення номінативних ресурсів. Попри розбіжності у вербалізації універсальних концептів їхня кількість значно переважає число етноспецифічних концептів, що створює передумови для досягнення семантичної еквівалентності у перекладі. Розширення інтернаціональних фонових знань та їхня спільна концептуалізація практично унеможливають тезу про неперекладність як на рівні цілого тексту, так і його частин.

3. Переклад стимулює розвиток жанрово-стилістичного розмаїття цільової мови, і в цьому полягає його естетична функція. В історії

перекладознавства дуже часто відбувалися запозичення жанрових різновидів текстів, які виникли в одній літературній традиції і поступово увійшли до інших літератур. Класичні ода та трагедія, середньовічна балада, ренесансний сонет – це жанри, які завдяки перекладам стали надбанням усіх європейських літератур. При цьому жанрові запозичення сталися не лише у сфері художньої літератури, яка покликана виконувати естетичну функцію. Вони відбулися в усіх інших писемних сферах, зокрема, в юриспруденції та науковій літературі, де панує своя впорядкована, строга естетика. Саме переклади текстів римського права зробили можливим запозичення такого жанру юридичної літератури, як кодекс. А перші середньовічні наукові трактати, у тому числі і ті, які були перекладені латиною з арабської, стали прототипами сучасної монографічної наукової літератури.

Паралельно із запозиченням нових літературних жанрів через переклад подовжується процес постійного оновлення вже існуючих жанрів. Достатньо поглянути на такий поширений жанр художньої літератури, як роман, котрий активно розвивався упродовж XX століття у багатьох напрямках, збагачуючись новими жанровими різновидами завдяки перекладам. Це і роман-антиутопія (Замятін, Платонов, Оруел), філософсько-сатиричний роман (Булгаков), психологічний роман (Пруст, Вулф, Моріак), екзистенціальний роман (Камю, Сартр). Перекладацька практика ввела ці піджанри до золотого фонду світової літератури. Разом з тим вона забезпечила поширення нових художніх прийомів, нової естетики в межах конкретного жанру. До таких, наприклад, належать прийоми психологізації романної оповіді, як от невласне – пряма мова, внутрішній монолог, потік свідомості.

Під впливом перекладів, які є каналами між культурної комунікації, відбуваються зміни і в стилістиці жанрів, далеких від художньої естетики. Скажімо, за радянських часів вітчизняна наукова проза виглядала цілковито деперсоналізованою, практично позбавленою суб'єктивної модальності.

Авторське «я» в ній у кращому разі замінювалося на «ми», але найчастіше ховалося за безособовими конструкціями. Це відповідало загальноприйнятому принципу «не висовуватися», незрозумілому і неприйнятному для демократичної спільноти. Нині подібну практику переоцінено з погляду традицій як власної, так і іншомовних культур, зокрема англомовної, де суб'єктивна модальність, пов'язана з авторським «я», у науковому дискурсі є найбільш вираженою. Повернення особових структур з «я» до українського наукового дискурсу можна пояснити в тому числі й перекладами зарубіжної наукової прози.

Оновленим виглядає сьогодні й жанр ділового листа. Попередня доба з характерною для неї закритістю внутрінаціональних комунікацій значно спростила структуру цього жанру та його лексичне наповнення з огляду на невисокі вимоги щодо ввічливості ділового спілкування. Вихід на рівень транснаціонального ділового спілкування спонукає до застосування світових стандартів у жанрі ділового листа. Це призводить до урізноманітнення та ускладнення як структури жанрових різновидів ділового листа, так і їхнього лексичного контексту, у якому регулярним стало вживання відповідних формул ввічливості для встановлення та переривання комунікативного контакту. Загалом український діловий лист набув цивілізованих форм спілкування між партнерами, запозичивши потрібні риси жанрової естетики з перекладної ділової кореспонденції.

4. Для української мови, яка не належить до широко поширених міжнародних мов, питання збереження у світовому культурному просторі набуває особливої актуальності. Національна історія XIX - XX століть, включаючи історію української культури, дає виразні докази того, що саме переклади зарубіжної літератури були важливим націєтворчим чинником тоді, коли нація не мала умов для незалежного існування. Саме переклади сприяли підтриманню і розвитку української літературної традиції у добу панування

спочатку царської, а потім більшовицької цензури. Сьогодні, коли склалися сприятливі обставини для розвитку перекладацтва в Україні, можна сподіватися на те, що перекладна українська література і надалі залишатиметься важливим складником національної культури, а переклад виконуватиме охоронну функцію стосовно української мови.

Глобалізація, як процес руйнування інформаційних кордонів та поглиблення транскордонної співпраці, змінює характер мовної комунікації, передусім завдяки зміні її просторово-часових і особистісних характеристик. Застосування сучасних інформаційних технологій дозволяє долати часову і просторову відстань між учасниками комунікації, забезпечуючи їй високий ступінь інтерактивності. Це стосується насамперед одномовної комунікації, яка тепер відбувається не тільки в реальному, а й у віртуальному часі і просторі. Кількість одномовних комунікативних актів постійно зростає, у тому числі внаслідок поширення глобальних умов, головно англійської. Двомовність/багатомовність поступово стає неодмінною ознакою людини XXI століття. Знання однієї-двох глобальних мов поряд з рідною дає змогу підтримувати міжнародне спілкування без допомоги перекладача-посередника.

Посилюється тиск глобальних мов на національні мови, що може призвести до розхитування їхніх літературних норм. Визначаючи історичну змінність літературної норми, не можна не визначити її ролі як гаранта стабільності для будь-якої мови у певний період розвитку. Переклад як засіб міжмовної комунікації безпосередньо впливає на стан літературної норми цільової мови, оскільки він виконує функцію своєрідного фільтру, який пропускає все корисне, потрібне і затримує те, що руйнує її національний характер. Отже, головне завдання перекладача як посередника між мовами і культурами полягає у тому, аби, «збагачуючи власну мову і таким чином впливаючи на еволюцію літературної норми, не допустити її зникнення у глобальному просторі» [5, с. 166].

1.3.1. Основні перекладацькі трансформації.

У зв'язку з тим, що зазначений у попередніх розділах об'єкт дослідження є частково ізоморфним, а частково аломорфним явищем, то задля подолання неперекладності або аломорфізму слід скористатися перекладацьким інструментом, яким є різні трансформації. Над теоретичним аспектом трансформаційного підходу до явища перекладу працювало багато лінгвістів, серед них особливе місце займають такі видатні науковці, як Гуревич В.В., Бархударова Р.С., Півуєва Ю.В., Рецкер Я.І, Комісаров В.Н. [13-14, 18-20] Розглянемо трансформації, які запропонував Г. Мірам:

Членування – заміна у перекладі оригінального речення двома або більше вихідними або перебудова простого оригінального речення у складне вихідне. Слід розрізняти внутрішнє і зовнішнє членування. Наприклад, ми використовуємо внутрішнє членування, перекладаючи англійські дієслівні комплекси на українську мову: *Come along and see me play one evening.* – *Приходь коли-небудь у вечері – побачиш, як я граю.* Перекладаючи з англійської на українську, переважає зовнішнє членування, що зазвичай є особистим вибором перекладача, який керується відповідними стилістичними та жанровими особливостями. У випадку перекладу офіційних легальних та дипломатичних документів зовнішнє членування вважається досить невдалим, однак при послідовному перекладі довгих та складних речень воно стає абсолютно виправданим вибором. Наведемо приклад зовнішнього членування: *There was a real game too, not a party game played in the old school hall and invented by my eldest brother Herbert, who was always of an adventurous character until he was changed by the continual and sometimes shameful failures of his adult life.* – *Була і справжня, а не салонна гра, у яку ми грали в актовому залі старої школи. Цю гру вигадав мій старший брат Герберт – людина винахідлива і схильна до всіляких пригод, доки постійні і часом ганебні негаразди дорослого життя не змінили його вдачу.*

Об'єднання, на відміну від членування, - це поєднання двох або більше оригінальних речень в одне вихідне речення. Взагалі, об'єднання – засіб перекладу, що повністю залежить від стилістичних особливостей тексту, що перекладається. В усному перекладі об'єднання може слугувати перекладачу, як спосіб стиснення, коли потрібно зменшити в перекладі обсяг елементів оригінального тексту аби залишатись із мовцем на одному етапі. Наприклад: *Олена Філіпєва любить усі свої ролі. Якщо якусь із них довго не танцює – починає сумувати.* – *Olena Filipjeva loves all her roles and even misses them should too much time pass without performing them.*

Перестановка – певні внутрішні членування при перекладі, тобто зміна порядку синтаксичних елементів у вихідному реченні. Наприклад: *The flight will be boarding at gate 17 in about fifteen minutes, the girl added with the smile.* – «Приблизно за п'ятнадцять хвилин на цей рейс буде посадка біля виходу номер 17», – посміхаючись, додала дівчина.

Заміна – будь-яка заміна у вихідному тексті на морфологічному, лексичному або синтаксичному рівні мови, коли елементи певних парадигм оригінального тексту замінюються різними елементами парадигм вихідного тексту. Наприклад: *He used to come to Italy each spring.* – *Зазвичай він приїздив до Італії кожної весни.* У даних реченнях були використані наступні парадигми:

- парадигма особового займенника - he - він
- парадигма дієслова - used, come - приїздив
- парадигма часу дієслова - past indef. - минулий час
- парадигма частки - to - відсутня
- парадигма прийменника – to - до
- парадигма іменника – Italy, spring - Італія, весна
- парадигма прикметника – each - кожний
- парадигма прислівника – none - зазвичай

- парадигма відмінку іменника – *common case* - род. відм.
- парадигма відмінку прикметника – *none* - род. відм.

Порівнюючи ряди парадигм вищевказаних речень, спостерігаємо багато прикладів перекладацького засобу – заміни. Даний засіб є досить необхідним, оскільки структури англійської та української мов значно відрізняються. Без сумнівів цей факт є дуже важливим для перекладу та пояснення багатьох перекладацьких проблем. Однак, заміна – засіб універсальний та поширений у використанні. При перекладі з англійської на українську мову можливі такі основні типи заміни:

1. Заміна числа іменника, часової форми та стану дієслова;
2. Заміна частин мови;
3. Заміна при перекладі заперечного речення стверджувальним, що дістало назву антонімічний переклад.

Додавання – засіб перекладу, що слугує для компенсації структурних елементів та парадигм представлених в мові оригіналу, але відсутніх у вихідній мові. Додавання у перекладі з англійської на українську відбувається через різницю синтаксичної та семантичної структур даних мов. В англійській мові, яка є аналітичною, синтаксичні та семантичні відношення зазвичай виражаються через порядок синтаксичних елементів і контекстуальне середовище, в той час як в синтетичній українській мові дані відношення виражаються релевантними словами. Наприклад: *Green party federal election money*. – Гроші партії зелених, призначені на вибори на федеральному рівні.

Вилучення – скорочення при перекладі елементів оригінального тексту. При чому, якщо значення лексичних одиниць тексту оригіналу однакове, то при перекладі на українську мову зберігати їх кількість необов'язково. Наприклад: *null and void* – недійсний. Таким чином, відповідне вилучення – «досить важливий та необхідний перекладацький засіб» [21, с. 92].

Отже, розглянуті вище трансформації – основні «інструменти», якими послуговується перекладач при виконанні своєї роботи.

Висновки до Розділу 1

Речення є тією мовною структурою, в рамках якої розгортається функціонування всіх синтаксичних прийомів і за межі якої не виходить переважна більшість синтаксичних відношень. Це – найголовніша і визначальна синтаксична одиниця, яка позначає ситуацію (просте елементарне речення) або взаємопов'язані ситуації (просте неелементарне та складне речення) та вказує на відношення повідомлюваного до дійсності.

Терміном *парантеза* детермінується синтаксичне явище вставки або відокремлення і у зв'язку з цим вставні конструкції називаються ще парантетичними.

Когерентність (від лат. *cohaerens*. – «який перебуває у зв'язку») – у лінгвістиці цілісність тексту, що полягає у логіко-семантичній, граматичній та стилістичній співвіднесеності та взаємозалежності складових елементів (слів, речень тощо); одна з характеристик тексту або дискурсу та одна з необхідних умов текстуальності. Це одне з основних понять теорії лінгвістики тексту.

Когерентність робить текст значимим семантично. Вона досягається за допомогою синтаксичних засобів (дейксиси, анафори, катафори), наявності логічно значимої структури, пресупозиції та логічних наслідків, що посилаються на загальновідомі знання (фонові знання). Термін «когерентність» застосовується під час аналізу дискурсу, інтерпретації глибинних смислів тексту та задуму автора

Відокремлені другорядні члени речення, як парантетичні елементи, – це явище притаманне як українській, так і англійській мові. Дослідження цих синтаксичних сполук дає можливість глибше вивчити їх природу та

взаємозв'язки. Для всіх груп словосполучень характерний вторинний предикативний зв'язок та функція емпізи. Класифікація емпітичних комплексів допомагає краще розуміти, аналізувати і, таким чином, створювати комунікативно рівноцінні висловлювання на мові перекладу. У сучасній англійській мові, як і в українській, неоднорідність предикативних зв'язків, їх градація та ієрархія не викликають сумнівів, а розгляд реалізації всієї різноманітності цих зв'язків на семантико – функціональному фоні речення безумовно викликає науковий інтерес, особливо в плані типологічних співставлень.

РОЗДІЛ 2. ЗБЕРЕЖЕННЯ КОГЕРЕНТНОСТІ В ПЛОЩИНІ ПЕРЕКЛАДУ ПАРАНТЕЗИ

2.1. Переклад вставного речення як парантетичного уточнення

Граматичні засоби формування когерентності, до яких належить синтаксична структура складного речення, утворюють важливу групу маркерів або мікроознак, щостворюють зв'язок на рівні речення, окремого чи суміжного, за допомогою яких у тексті актуалізуються топікальні мотиви або кореферентні зв'язки, ланцюжки та мікромотиви. Ці мікромотиви забезпечуються парантетичними елементами, самеостанні слугують для того, щоб забезпечити еквівалентність на рівні перекладу всього тексту.

Відокремлені сполуки цієї групи у кожному окремому випадку виступають різними членами речення, що свідчить про те, що вони несуть нову інформацію абсолютно різних напрямків і можуть відповідати на будь які запитання – де?, коли?, за яких умов?, з яких причин?... Розглянемо такі приклади:

П. ШОНСТЕН «ЧАС АНГЕЛІВ»

(1) *Here he lived and, until Beatrice left him, practiced as a soothsayer.*

(1a) *Він жив тут, доки Беатріс його не залишила, займаючись передбаченням.*

Відокремлена конструкція, окрім конкретизації часу, повідомляє нам важливий факт з життя героя – його кохана залишила його заради їх спільного друга.

(2) *Built in the late 1920s, it was semi-detached and single storied.*

(2a) *Збудований у 1920ті, це був один з двох одноповерхових особняків, що мали спільну стіну.*

Окрім уточнення часу, завдяки відокремленому комплексу ми розуміємо, що будинок був досить старим.

(3) *On the other side stood his father's reflector telescope, **pointed at the skylight**, through which Primo still studied the stars and planets.*

(3a) *На іншій стороні стояв батьків рефлексорний телескоп, **направлений на застелений дах**, крізь який Прімо все ще вивчав зірки та планети.*

Відокремлена конструкція несе інформацію про те, в якому положенні знаходився телескоп, що дає нам змогу краще змалювати цю картину в нашій уяві.

(4) *"**Perhaps**, that's safest". "... they'll, **probably**, come through it all right". "Yes, certainly, they'll fly".*

(4a) ***Мабуть**, так найпевніше. "...вони, **можже**, якось переживуть (обстріл)." "Так, вони (голуби) обов'язково повилітають".*

(5) *A large worn Bokhara, **its colors softened by the time**, covered the wooden floor.*

(5a) *Великий поношений Бокхара, **чії кольори з часом потускніли**, вкривав дерев'яну підлогу.*

Додатковою інформацією, яку несе відокремлена сполука, є стан цього килима, тобто те, що він був старим і втратив свою яскравість.

(6) *An artnouveau lamp, **its base the curving figure of a woman**, was placed in the corner.*

(6a) *Наднова лампа, **основою якої була граційна статуя жінки**, стояла у кутку.*

Для кращого уявлення читачем лампи, про яку йдеться в реченні, автор за допомогою відокремленої конструкції повідомляє нас про її форму.

(7) *Only Baldinger's Apothecary had not changed and, with its late-Edwardian interior and collection of original jars and tubes, was now a veritable museum of pharmaceutical dispensing.*

(7a) *Лише аптека Болдінгера не змінилася і, зі своїм інтер'єром у пізньому Едвардівському стилі та колекцією оригінальних баночок та тюбиків, зараз функціонувала справжнім музеєм фармацевтики.*

Відокремлена структура несе нам інформацію про стиль, в якому виконаний інтер'єр аптеки, та про її незвичайне майно, що по суті і є причиною її перетворення в музей.

(8) *As adolescents, just out of school, they had been conscripted to the army and served together in Angola.*

(8a) *Юнаками, які щойно залишили шкільні стіни, їх призвали до армії і вони разом служили в Анголі.*

Завдяки відокремленій конструкції нам стає відомо який період юнацтва героїв описує автор, а саме, що вони щойно закінчили школу.

(9) *Father and son escorted Lidia inside, arm in arm with her in the middle, smiling over her head at each other.*

(9a) *Батько з сином провели Лідію всередину, тримаючи її за руки з обох боків та крадькома посміхаючись один одному.*

Відокремлений комплекс дозволяє нам краще уявити собі картину того, як батько і син проводили Лідію до хати. В даному випадку відчувається навіть певна модальність, у нас формується позитивне ставлення до описуваної картини.

(10) *A roast chicken, forgotten in the oven, started to putrefy.*

(10a) *Смажене курча, яке забули у духовці, почало псуватися.*

Завдяки відокремленому комплексу ми знаємо причину, чому курча почало псуватися.

(11) It was on the day that she decided their relationship was over that Primo, with his marriage proposal in mind, invited Beatrice to meet him in Government Avenue.

(11a) Це сталося саме у той день, коли вона вирішила розірвати їхні відносини. Прімо, з наміром освідчитися, запросив Беатріс зустрітися з ним на Гавемент Авеню.

Відокремлена сполука доводить до нашого відома важливу інформацію, а саме те, що головний герой збирався освідчитися, іншими словами, відокремлення повідомляє нам про плани головного героя.

(12) During the six weeks of passage, so as not to be idle, he washed dishes and harnessed all the English he could.

(12a) Протягом шести тижнів дороги, аби не сидіти без діла, він мив посуд та використовував усю англійську, яку міг.

Відокремлена конструкція пояснює нам причину зайнятості героя, тобто ми точно знаємо, що мив посуд він не заради грошей чи кар'єри.

(13) A set of heavy cutlery, also once belonging to Union Castle Lines, flanked his plate.

(13a) Набір важких ножових виробів, який колись належав Юніон Касл Лайнс, лежав біля його тарілки.

Завдяки відокремленому комплексу нам відкриваються факти про те, що набір ножів, про які говориться у реченні, доволі незвичайний і колись належав Юніон Касл Лайнс.

(14) *He pushed his chair out and ran from the dining room, laughter bursting out behind him.*

(14a) *Він відсунув стілець та вибіг з їдальні, а йому вслід вибухнув шалений сміх.*

Відокремлена конструкція допомагає нам зрозуміти, що у героя був якийсь неприємний інцидент, через який йому довелося залишити приміщення з великим соромом.

(15) *He looked so sad, in the dingy bedroom which had nothing of comfort in it, that the young woman sat next to him.*

(15a) *Він виглядав таким сумним, у темнуватій, далеко не комфортній спальні, що молода жінка сіла поряд з ним.*

Додаткова інформація відокремленої структури полягає у донесенні до читача відомостей по місці події, яке не згадується у самому реченні.

(16) *A few days later he woke early and, with an intent look in his eyes, dressed hurriedly.*

(16a) *Кілька днів потому він прокинувся рано і, з рішучим поглядом в очах, швидко одягнувся.*

Відокремлена сполука дозволяє нам краще уявити образ героя, його стан, тобто, можна припустити, що він мав певні справи, які його дуже хвилювали.

(17) *The MacAndrews, childless and in easy circumstances, arranged to undertake the care of the children, and Mrs. Strickland had only herself to provide for.*

(17a) *Полковник Мак-Ендрю з дружиною, бездітні й добре забезпечені, взяли на себе утримання її дітей, так що місіс Стрікленд заробляла лише на себе.*

Важливою інформацією для читача у цьому прикладі відокремленої структури є те, що герої не мали дітей і були забезпечені, що пояснює факт про те, що піклуватися про чужих дітей їм не становило жодних труднощів.

*(18) I suppose now that the lack of cigarettes, **brought as a rule by her husband**, forced him back upon her recollection, and the new feeling that the small comforts she was used to were missing gave her a sudden pang.*

*(18a) Вражений, я здогадався, що не було сигарет, **бо їх завжди приносив чоловік**. Примарний спомин про нього і відчуття втрати звичного затишку завдали їй нестерпного болю.*

Завдяки відокремленій сполучі нам відкривається інформація про те, що сигарети в домі завжди приносив чоловік, тобто це було на зразок домашньої звички, напряду пов'язаної з чоловіком, і дуже засмучувало героїню.

Таким чином, проаналізувавши подані вище речення, спостерігаємо:

Первиною функцією усіх речень, як оригінальних так і на мові перекладу, залишається донесення до реципієнта додаткової інформації.

Функція емпізи, що відіграє другорядну роль, зберігається при перекладі речень на українську мову.

Відокремлені другорядні члени речення в англійській мові можуть виконувати як функцію означення та обставини, так і функцію додатка. Однак, при перекладі таких сполук їх функція зберігається не завжди.

Способи перекладу відокремлених другорядних членів речення доволі різноманітні і залежать від обраної граматичної трансформації.

Проте переважна більшість таких конструкцій в українській мові трансформується у підрядне речення, самостійне вставне речення та поширений обставинний комплекс.

Окремі речення, де відокремлений другорядний член виконує функцію означення, за своєю граматичною структурою подібні до іншого пункту

класифікації, де відокремлене означення наголошує якісну ознаку предмета чи явища. Тому, відмінність полягає у стилістичній функції – речення з відокремленим означенням цього пункту класифікації просто несуть додаткову інформацію, в той час як провідною функцією інших є не новизна, а емоційна забарвленість речення за допомогою виділення певної ознаки.

2.2. Переклад парантетичних конструкцій, які наголошують якісну ознаку

Відокремлені конструкції, що відносяться до цієї групи, у реченні виступають означенням. Вони завжди наголошують якісну ознаку, навіть якщо вона не згадується в самому реченні. Розглянемо наступні приклади:

II. ШОНСТЕН «ЧАС АНГЕЛІВ»

(19) Pasquale, unaware that it was magic he was dealing with, merely cursed the quality of modern laces.

(19a) Паскаль, навіть не підозрюючи, що він мав справу з магією, лише проклинав якість сучасних шнурків.

Відокремлена конструкція наголошує стан героя, допомагає краще уявити ситуацію, в якій він знаходиться. При перекладі на українську мову досліджувана сполука трансформується у дієприслівниковий зворот, зберігаючи при цьому лише свій зміст.

(20) Abandoned again, he had sat at the kitchen table and cried.

(20a) Покинутий знову, він сів за кухонний столик і заплакав.

За допомогою відокремленої структури автор пояснює нам причину розчарування героя, відкриває нам ще одну рису його стану – він був не просто розчарований, він був вкотре покинутий.

(21) *When he got back home, **breathless with joy**, his father and aunt were waiting on the stairs.*

(21a) *Коли він повернувся додому, **захоплений радістю**, його батько та тітка чекали на сходах.*

У даному випадку відокремлена конструкція характеризує моральний стан героя, наголошуючи на його позитивній стороні – почутті радості.

(22) *Primo's father and aunt, **both deeply shy**, sent a ripple of interest through the crowd of guests.*

(22a) *Батько та тітка Прімо, **обоє дуже соромлячись**, все ж виявили певний інтерес до натовпу гостей.*

Відокремлення цього речення показує нам рису характерів героїв – їх сором'язливість, що відразу формує у читача позитивні образи.

(23) *The players, **all skilled gamblers**, were amazed and perplexed by this.*

(23a) *Гравці, **усі досвідчені азартники**, були цим здивовані та приголомшені.*

Відокремлена структура підкреслює рівень досвідченості героїв у сфері азартних ігор, викликаючи тим самим у читача певне почуття поваги.

(24) *He was a man who, **driven by his profession to improve and rejuvenate the human face**, had become obsessed with the whole notion of beauty.*

(24a) *Чоловік, **покликаний своєю професією покращувати та відновлювати обличчя людства**, став одержимим самим поняттям краси .*

Відокремлена сполука цього речення слугує для підкреслення моральної якості героя, що є корисною людству в цілому.

(25) *The old tailor, **unable to trace any living relative**, kept him on as his own son.*

(25) *Старий кравець, **не в змозі віднайти жодного живого родича**, вважав його власним сином.*

Відокремлена конструкція розширює нам ознаку стану – герой був не просто старим, а настільки, що був не в змозі шукати родичів. Цим самим конструкція пояснює нам і причину того, чому він вважав чужого хлопчика своїм сином.

(26) ***Disappointed**, he bought a one-way ticket for passage on a British vessel for Cape Town.*

(26a) ***Розчарований**, він купив квиток в одну сторону на британське судно до Кейп Тауна.*

Відокремлена конструкція наголошує моральний стан героя, що пояснює нам факт про те, що він збирається поїхати з міста.

(27) *He had found his way down to the kitchen, **drawn by the dull smells of boiled potatoes and grilled meat**, to investigate the culinary sacrilege being committed there.*

(27a) *Він знайшов, як спуститись на кухню, **в чому йому допомогли запахи вареної картоплі та смаженого м'яса**, аби дізнатись, яке кулінарне святотатство тут вчинили.*

Завдяки відокремленій сполучі в уяві читача відразу з'являється картинка змальовуваної ситуації – як герой спускається на кухню, йдучи на запах вареної картоплі та смаженого на грилі м'яса.

(28) *He could hear his friends' voices, **clear and strong in the background**, as they said goodbye to the youth he once was.*

(28a) Йому було чути голоси друзів, **чіткі та сильні на задньому фоні**, оскільки вони прощалися з молодістю, до якої колись належав і він.

Відокремлена сполука змальовує, якими саме були голоси, що чулися героєві, допомагаючи тим самим читачеві детальніше уявити собі описувану ситуацію.

У.С. МОЕМ «МІСЯЦЬ І МІДЯКИ»

(29) *The younger generation, **conscious of strength and tumultuous**, has done with knocking at the door.*

(29a) Молоде покоління, **невгамовне та галасливе**, вдерлося в двері без стуку.

Відокремлена сполука характеризує молоде покоління, наголошуючи на таких його якостях, як невгамовність та галасливість.

(30) *I wander among the recollections of the world of letters in London when first, **bashful but eager**, I was introduced to it.*

(30a) Я повертаюсь у спогади у той літературний Лондон, куди мене, **бентежного й поривного**, вводили вперше.

Завдяки відокремленій сполуці нейтральний образ героя набуває певних характеристик – він був бентежний та поривний.

(31) ***Sick with apprehension**, I was ushered into an airless room full of people.*

(31a) Відчиняли, і мене, **трохи не зомлілого від хвилювання**, вели у переповнену не провітрену кімнату.

Відокремлена структура дозволяє уявити стан героя в описуваній ситуації. Підкреслення ознаки його стану є для читача досить важливим, адже без неї можна уявити собі абсолютно інакші обставини.

(32) *They had little private jokes of their own which, **unintelligible to the outsider**, amused them enormously.*

(32a) *Розуміються з півслова і, на превелику спільну втіху, жартують про щось своє, **недоступне сторонньому**...*

За допомогою відокремленої структури, яка характеризує жарти героїв, нам відкривається цікавий факт – жарти були на спільну для фігурантів тематику і розуміти могли їх тільки вони.

(33) *When last I saw him he was spruce enough, but he looked ill at ease: now, **untidy and ill-kempt**, he looked perfectly at home.*

(33a) *Тоді його сковувала припасована по моді одежа, а тепер, **занедбаний і неохайний**, він почувався легко й вільно.*

Відокремлена конструкція, наголошуючи зовнішній стан героя, пояснює, чому він почував себе, як риба в воді – стан неохайності був йому ближчим, виражав його внутрішній стан.

(34) *The eloquent phrases I had arranged, **pathetic or indignant**, seemed out of place on the Avenue de Clinchy.*

(34a) *Мої ораторські заготовки, **патетичні чи жалісні**, були не до речі на Авеню де Кліші.*

За допомогою відокремленої конструкції автор описує заготовлені героєм фрази. Читачеві таке відокремлення корисне й тим, що воно певним чином пояснює, чому фрази були недоречними.

(35) *I paid for what we had drunk, and we made our way to a cheap restaurant, **crowded and gay**, where we dined with pleasure.*

(35a) *Я розраховувався за випите, і ми попрямували до дешевого ресторанчика. Там серед строкатої публіки ми пообідали з превеликим апетитом.*

Відокремлена структура характеризує ресторан, підкреслює, що там завжди людно й весело, збагачуючи тим самим картину нашого уявлення. При перекладі на українську мову відокремлення не зберегло своєї форми, переданий лише його зміст.

(36) *Her black dress, **simple to austerity**, suggested her bereaved condition, and I was innocently astonished that notwithstanding a real emotion she was able to dress the part she had to play according to her notions of seemliness.*

(36a) *Я застав її саму, вбрану в чорну **аскетично строго** сукню, що виражала скорботу. Я наївно здивувався, як вона – справді прибита горем – подбала, відповідно до своїх уявлень, щоб одяг пристойно відповідав її станові.*

Відокремлена сполука наголошує на незвичайності сукні героїні – її аскетичному стилі, адже така ознака є досить важливою для читача з точки зору сприйняття речення в цілому.

(37) *His brief answer was so scornful that it made my question, **natural though it was, seem absurd.***

(37a) *В його короткій відповіді було стільки зневаги, що моє питання, **хоча і доречно**, здалось недоладним.*

Відокремлена структура, характеризуючи питання, доводить до нашого відома досить важливу інформацію, без якої речення б сприймалося абсолютно протилежно. Адже, без даного відокремлення читач розумів би, що питання героя було дійсно абсурдним.

Підсумовуючи аналіз речень цього пункту класифікації, можна сказати, що за критеріями визначення він є значно вужчим за попередній, оскільки

розглядає лише якісні ознаки предмета чи явища. Однак, незважаючи на свій обмежений спектр, речення, що до нього відносяться, є широковживаними, більш того, становлять найчисельнішу групу за наявністю у художніх творах (зокрема у романах С. Моема «Місяць і мідяки» та П. Шонстен «Час ангелів»).

Відносно функцій відокремлених другорядних членів у цих реченнях, простежується цікава тенденція: функція додаткового означення і функція наголошення на цій ознаці є абсолютно рівноправними, можливо, навіть об'єднаними. Адже, нова інформація, яку відкриває відокремлений член, не є нам стільки важливою, скільки є оригінальність сприйняття, яке забезпечує функція емпізи. Завдяки наголошенню відокремленого члена, речення набуває певної емоційної забарвленості і певним чином впливає на сприйняття читачем речення в цілому. Обидві функції зберігаються при перекладі.

Найчастіше відокремлене означення англійського речення трансформується в означення українського речення, зберігаючи свою синтаксичну функцію, проте, можливі й інші способи передачі, як наприклад: вставне самостійне речення або обставина.

2.3. Парантеза як метафоричне підсилення у перекладі

Відокремлені структури такого типу можуть підсилювати будь яку ознаку, однак обов'язково за допомогою застосування метафори. Розглянемо наступні приклади:

П. ШОНСТЕН «ЧАС АНГЕЛІВ»

(38) *So accomplished were his culinary compositions, so utterly delicious – to the eye and to the palate – were his baroque combinations of ingredients.*

(38a) *Його кулінарні композиції були такими довершеними, такими надзвичайно смачними – і на вигляд і на смак – були його поєднання інгредієнтів, що нагадували стиль бароко.*

Відокремлена сполука підсилює означення кулінарних страв, слово *delicious*, яке згадується в самому реченні. Завдяки використанню метафори речення набуває певної емоційної забарвленості.

(39) *When eating at his table, might be driven to believe, that the God did indeed exist – a God of the kitchen – and that his name was Pasquale.*

(39a) *Обідаючи за його столом, мимоволі схиляєшся до думки, що один Бог насправді існував – Повелитель кухні – і звали його Паскаль.*

Для підсилення образу героя автор вживає відокремлену структуру, що містить метафору *a God of the kitchen*. Таким способом він наголошує кулінарні здібності героя, надаючи їм якоїсь незвичайності.

(40) *It was a favorite meeting place of the local community, a nexus of social energy, open every day from ten in the morning until ten at night.*

(40a) *Це було улюблене місце зустрічей для місцевої спільноти, джерело суспільної енергії, відкрите щодня з десятої ранку до десятої вечора.*

У даному реченні відокремлена структура слугує засобом неабиякого наголошення на тому, що це було не просто місце зустрічі, а справжнє джерело енергії суспільства.

(41) *Her face was white and still, the shaft of winter sunlight, and frightened him.*

(41a) *Її обличчя було біле і незворушне, відблиск зимового світла, що його і налякало.*

Відокремлена сполука цього речення підкреслює білизну та незворушність обличчя, порівнюючи його з зимовим світлом, що надає ознаці особливої забарвленості.

(42) *Sack General Dealer, once a housewife's paradise of kitchen utensils and haberdashery, was now Sack Antiques.*

(42a) *Магазин Сек Джeneral Ділер, що свого часу був для домогосподарок раєм кухонного приладдя та галантереї, тепер відомий, як Сек Антікс.*

Відокремлена сполука, підсилюючи означення магазину через метафору *paradise of kitchen utensils and haberdashery*, підкреслює його багатий вибір та популярність.

(43) *Massimo, aware he was the butt of joke and not knowing how to respond, looked down at his greasy breakfast.*

(43a) *Масімо, знаючи, що він був об'єктом насмішок і не маючи уявлення, як на це реагувати, понуро сидів за своїм жирним сніданком.*

За допомогою відокремленої конструкції автор підкреслює, що в героя не просто були не найкращі відносини з оточуючими, він був для них об'єктом насмішок. Крім того, завдяки відокремленню стає зрозуміло, чому герой за сніданком сидів понурим.

У.С. МОЕМ «МІСЯЦЬ І МІДЯКИ»

(44) *A pleasant, hospitable woman, with a harmless craze for the small lions of literary society, a rather dull man, doing his duty in that state of life in which a merciful Providence had placed him.*

(44a) *Приємна та гостинна жінка з невинною фантазією, що поривала її у світ дрібних літературних знаменитостей, нуднуватий чоловік, який виконував свій обов'язок у тій життєвій царині, де з ласки провидіння він опинився.*

Відокремлена сполука за допомогою метафори *the small lions of literary society* характеризує людей, що належали до світу літератури, формуючи у читача до них певне ставлення.

(45) *I imagine that a pickpocket, **proud of his light fingers**, must feel a sort of indignation with the careless woman who leaves in a cab a vanity bag with all her jewels in it.*

(45a) *Гадаю, якби й кишеньковий злодій, **що пишається філігранно вправними пальцями**, підібрав забуту на сидінні дамську сумочку, повну коштовностей, – він просто зневажав би її власницю.*

Відокремлена сполука, що містить метафору *light fingers*, підкреслює надзвичайну вправність пальців, які є для злодія справжньою гордістю.

(46) *I was glad that, **catching sight of the clock at the Army and Navy Stores**, he remembered an engagement to play cards at his club, and so left me to cut across St. James's Park.*

(46a) *Тому я зрадів, коли він, **зиркнувши на годинник над універмагом армії і флоту**, раптом розпрощався. Він поспішав до свого клубу грати в карти, а я попрошкував через Сент-Джеймський парк.*

Використавши у відокремленні метафору *to catch the sight of the clock*, автор тим самим підкреслив, що герой не спокійно подивився на годинник, а з певним хвилюванням про те, що він кудись запізнюється.

Після дослідження відокремлених другорядних членів речення, які виступають або містять у собі метафору, робимо наступні висновки:

Функція емфази в даному випадку має першорядне значення. Значимість метафори в даних конструкціях підтверджується її стилістичними функціями. Такі сполуки є чи не найкращим прикладом експресивної забарвленості речення. Адже поєднання пунктуаційного виділення зі стилістичним елементом є досить сильним засобом вираження емфази.

Через певну своєрідність таких комплексів на українську мову метафоричні відокремлення перекладаються не завжди метафорою, а іноді навіть втрачають свою емоційну силу. Це зумовлено дещо різним баченням світу носіїв двох мов. Тобто, коли в одній мові певні речі порівнюють з чимось або кимсь, то ці ж самі речі в іншій мові можуть мати абсолютно інший об'єкт порівняння.

В обох порівнювальних мовах речення такого типу зустрічаються не часто.

2.4. Парантетичні відокремлені конструкції з модальністю у перекладі

Речення, де відокремлені конструкції виражають модальність, можуть виступати у ролі будь якого другорядного члена речення, однак обов'язково показують ставлення автора або когось із героїв до певних подій та явищ, про які йде мова у реченні. Розглянемо такі приклади:

П. ШОНСТЕН «ЧАС АНГЕЛІВ»

(47) *Cooks who were artists of the culinary – and he considered himself master of them all – took into account the essentials of depth balance with every meal prepared.*

(47) *Кухарі, що були митцями кулінарії – а він вважав себе над ними майстром – брали до уваги усю сутність балансу та ретельності кожної приготовленої страви.*

Відокремлена конструкція є яскравим прикладом вираженням модальності, адже вона показує ставлення героя до людей його спеціальності, показує наскільки він вважав себе вищим за рівнем досвідченості.

(48) “Just look at the English roast and Yorkshire pudding as an example of gustatory paucity – **and don’t raise your eyebrows at my words** – or the English sponge cake, for that matter”.

(48a) «Лише глянь на англійський смажений та йоркширський пудинг, як зразок смакової рідкості – **і не сун брів на мої слова** – або так само на англійське пухке тістечко».

У даному випадку відокремлена сполука демонструє нам приклад того, що герой по відношенню до свого співрозмовника почувається впевнено, тобто має певну перевагу, адже він не боїться кидати йому фрази на зразок наказу.

(49) “No religion has adequately interpreted, **for me at any rate**, the force of God”.

(49a) «Жодна релігія адекватно не передала силу Господа, **принаймні для мене**».

За допомогою відокремленої конструкції автор показує нам позицію героя відносно релігій, адже у реченні просто розповідається його ставлення, а відокремлена сполука наголошує на тому, що не зважаючи на думку решти його точна зору залишається незмінною.

(50) *Rather than take coffee at Da Pasquale – **the very thought made his stomach sour** – he would stroll up to the Malay Quarter to drink sweet mint tea.*

(51) *Замість того, щоб взяти каву у Да Паскалі – **його нудило від самої лише думки про це** – він краще завітає до Мелей Куєте випити солодкого м’ятного чаю.*

У даному випадку відокремлена конструкція являється яскравим прикладом вираження зневаги героя до ресторану *Да Паскаль*.

У.С. МОЕМ «МІСЯЦЬ І МІДЯКИ»

(51) *With his disinterested passion for art, he had a real desire to call the attention of the wise to a talent which was in the highest degree original.*

(51a) **Як глибокий та відданий цінитель мистецтва, він прагнув привернути увагу митців до на диво своєрідного таланту.**

За допомогою відокремленої структури автор показує, як ставиться герой до мистецтва, його глибокий інтерес.

(52) *The affair seemed to grow more complicated, and the Colonel, with his expletives and his indignation, confused rather than informed me.*

(52a) **Справа, видно, ускладнювалась. Полковникове обурення і пусті викрики не тільки нічого мені не прояснили, а ще й забили памороки.**

Відокремлена конструкція показує ставлення полковника до описуваної ситуації, а саме обурення та невдоволення.

(53) *Indifferent to aught else, I care nothing for praise or censure.*

(53a) **Не зважаючи на хвальбу і докір, я не переймаюся невдачею чи успіхом.**

Відокремлена конструкція виражає ставлення героя до ситуації, його нейтральну позицію.

(54) *To shy to express my sympathy, I turned to say goodbye to the Colonel.*

(54a) **Од соромливості у мене не залишилося слів для вираження співчуття, і я повернувся, щоб попрощатися з полковником.**

За допомогою відокремленої конструкції автор показує, що герой дуже соромився, навіть занадто, щоб висловити свої співчуття.

Розглянувши приклади, де відокремлений другорядний член речення виражає модальність, слід відмітити:

Модальність – перше, що відчуває читач, натрапивши на таке речення. Однак, оскільки цю модальність автор прагнув виділити, застосувавши пунктуаційне відокремлення, функцію емпізи не можна заперечувати. Подібно попередньому пункту класифікації ці речення є доволі емоційно забарвленими, адже, виражаючи ставлення автора чи героя до певних подій і явищ, вони тим самим виражають і їхні емоції.

Сполуки такого типу не є широкоживаними. При перекладі на українську мову функція модальності зберігається завжди, в той час як функція емпізи може втрачатися. Це зумовлено можливістю застосування різних варіантів перекладу, які здатні трансформувати відокремлений другорядний член оригінального речення у невідокремлену частину вихідного речення.

За своєю граматичною структурою відокремлені другорядні члени речення, що виражають модальність, найчастіше бувають самостійним вставним реченням або обставинним комплексом, які, як було сказано вище, не завжди при перекладі зберігають свою форму та синтаксичну функцію.

2.5. Парантеза як уточнення в перекладі

Відокремлені конструкції цієї групи уточнюють інформацію, яка обов'язково згадується в самому реченні. Уточненню підлягає будь який член речення. Розглянемо такі приклади:

П. ШОНСТЕН «ЧАС АНГЕЛІВ»

(55) *When Primo's wife left him for Pasquale, their close friend who ran the delicatessen on the corner of Long and Bloem Streets, Primo cast a spell on Pasquale's shoes.*

(55a) *Коли дружина Прімо покинула його заради Паскаля, їхнього близького друга, який тримав делікатесну на розі Лонг та Блоем Стріт, Прімо почав його зневажати.*

Відокремлена конструкція уточнює, заради кого саме героя покинула дружина, доводячи до відома читача ширший спектр інформації.

(56) *Primo, a born soothsayer, worked in good.*

(56a) *Прімо, природжений провісник, працював задля добра.*

Відокремлена структура конкретизує, ким був герой, вказуючи рід його занять.

(57) *On the left, behind a low wall, clustered a group of ragged street people.*

(57a) *Зліва, за низькою стіною, зібралася групка злидарів.*

Відокремлена структура уточнює обставину місця, де саме зліва.

Instead she had told him, when he phoned looking for her (at exactly seven in the morning – he remembered this small detail), that she was with Pasquale.

Замість цього вона сказала, коли він телефонував, шукаючи її (точно о сьомій ранку – він пам'ятав цю маленьку дрібничку), що вона з Паскалем.

У даному випадку відокремлення уточнює обставину часу - *точно о сьомій ранку*.

(58) *Stern News Agency was now Stern Cartographer and here one could find, among the files and boxes of yellowed maps of worlds once unknown, ancient Portuguese navigational charts of the coasts of Africa.*

(58a) *Агентство Стерн Нюз тепер було відоме, як картографія Стерн і тут можна було знайти, серед записів та коробок з жовтими картами світів, які колись були невідомі, старовинні португальські навігаційні діаграми берегів Африки.*

Відокремлена сполука уточнює обставину місця, де саме можна було знайти діаграми берегів.

(59) *Her guard and chauffeur Meduro, a refugee from the Congo, sat on a high stool at the entrance.*

(59a) *Її охоронець та шофер Медуро, біженець Конго, сидів на високому стільці біля входу.*

Відокремлена конструкція уточнює, ким саме був шофер Медуро.

(60) *Massimo walked the boy home to his father, the watchmaker in Kloof Street.*

(60a) *Масімо провів хлопчину додому до батька, годинникаря з Клуф Стріт.*

Відокремлена конструкція уточнює, ким саме був батько хлопчика, повідомляючи нам його професію.

(61) *The two men spoke about Italy they had known as young people, of the war, of their journey out from their war-ruined motherland.*

(61a) *Ці двоє розмовляли про Італію, яку вони знали ще молодими, про війну, про їхню подорож зі зруйнованої війною батьківщини.*

Відокремлена конструкція уточнює якою чоловікам запам'яталася війна, що саме вони згадували.

(62) *It was here that Massimo was to hide, together with the tailor's nephews – two brothers, one a butcher and the other the baker – and a statue of Virgin Mary.*

(62a) *Саме тут Масімо мусив переховуватись, разом з двома племінниками кравця – двома братами, один з яких м'ясник, а інший пекар – та статуєю Святої Марії.*

Відокремлена структура уточнює ким саме були племінники кравця з якими переховувався герой.

(63) *Very early each morning, **long before dawn**, the tailor would push aside the cupboard that sealed their door.*

(63a) *Щодня рано вранці, **ще задовго до світанку**, кравець відсував сервантик, який слугував їм дверима.*

Відокремлена сполука конкретизує обставину часу - *ще задовго до світанку*.

У.С. МОЕМ «МІСЯЦЬ І МІДЯКИ»

(64) *Fortunately, there is no need for me to risk the adventure, since my friend, Mr. Edward Leggatt, **an able writer as well as an admirable painter**, has exhaustively discussed Strickland's work.*

(64a) *Та, на щастя, тут не доведеться ризикувати, бо мій приятель, пан Едуард Леггет, **талановитий письменник та обдарований художник**, вичерпно розтлумачив Стріклендову творчість.*

Відокремлена структура уточнює особистість пана Едуарда, відкриваючи нам відомості про те, що він був талановитим письменником та обдарованим художником.

(65) *They lived in London, **first in Hampstead**, and then, as he grew more prosperous, in town.*

(65a) *Оселилися в Лондоні. **Спочатку на околиці Гемпстеда**, а потім, коли трохи розжились, переїхали у центр.*

Відокремлена структура уточнює обставину місця, конкретизує, де саме у Лондоні жили герої.

(66) *Mr. Strickland has drawn the portrait of an excellent husband and father, a man of kindly temper, **industrious habits and moral disposition**.*

(66a) *Так вимальований зразковий батько і сім'янин, **чоловік лагідної вдачі, врівноважений трудяга і смиренний скромник**.*

У даному випадку відокремлення уточнює, портрет якого саме ідеального сім'янина створив Стрікленд.

*(67) We went down for two or three days, **my wife and I**, and I played golf with him.*

*(67a) **Я з дружиною** ще навідався до них на кілька днів і грав з ним у гольф.*

Відокремлена сполука пояснює слово *ми*, тобто конкретизує, хто саме з героїв поїхав навідувати своїх друзів.

Дослідження відокремлених другорядних членів речення, де відокремлений член виступає уточненням, привели до наступних результатів:

Відокремлені уточнювальні конструкції – явище досить поширене і притаманне творам художньої літератури. Воно є досить різнобічним, оскільки уточнюватись може будь який член речення. В основному, уточнювальні та уточнювані слова синтаксично однотипні.

Стосовно функцій можна сказати, що первина функція конкретизації одночасно і завжди передбачає наголошення. Обидві функції завжди зберігаються при перекладі.

Висновки до Розділу 2

Розгляд парантез, як самостійних синтаксичних категорій у мовознавстві, почався тільки в кінці 50-х — на початку 60-х років ХХ століття. До того це мовне явище не мало чіткого розмежування і його розглядали в контексті ускладнювальних компонентів простого речення.

Вираження авторського ставлення до повідомлюваного реалізується засобами передачі суб'єктивної модальності - так званими вставними словами, словосполученнями і реченнями. Також вказує, що подібну функцію також

можуть виконувати і включені в основну частину речення стверджувальні, заперечні, вигуківі та інші слова з виразним суб'єктивно-оцінним значенням. А доповнення або уточнення змісту речення чи його складових виконується за допомогою вставлених слів, словосполучень і речень. Авторські ремарки до висловлень дійових осіб у творі, також відноситься до тієї ж функціональної і конструктивно-синтаксичної категорії, що й вставлені конструкції.

Принципова відмінність вставності та вставленості полягає у співвідношенні зі структурою речення. Так, вставленість знаходиться у відношенні з семантичною ємністю речення, що створює ефект когезії, а вставність пов'язана тільки з його суб'єктивною площиною. Вставлена конструкція або парантетична конструкція здебільшого має окремий зміст і сповнена тими параметрами, які характеризують речення: предикативність, смислове та інтонаційне оформлення та ін. Вставлені компоненти на відмінно від вставних не можуть займати препозицію щодо реченнєвої структури, а можуть вільно вживатися поза межами речення, тобто вони мають певну смислову завершеність.

На основі проведеного дослідження, можна зробити такі висновки: досліджувані структури є досить поширеними у романах, що робить їх мову більш гнучкою; найчастіше зустрічаються такі відокремлені словосполучення, вставне речення, що несе додаткову інформацію, уточнення та конструкція, що наголошує якісну ознаку; відокремлення з функціями модальності та метафоричного підсилення в романах з'являються досить рідко; при передачі даних структур на англійську мову їх функції у вихідному реченні зберігаються у 80% речень, що свідчить про індивідуальний підхід до перекладу кожного речення; відчутна певна різниця між стилями двох авторів – у С. Моема переважають відокремлені означення і рідко зустрічаються метафоричні підсилення, в той час як у романі П. Шонстен лідирують вставні речення з додатковою інформацією, яке зовсім не поширене у романі «Місяць і мідяки»;

найбільш вживаною перекладацькою трансформацією серед тих, які застосовувались при перекладі досліджуваних речень виявилась трансформація заміни на різних рівнях.

Отже, підсумовуючи сказане вище, доходимо висновку, що ретельний аналіз маніфестантів когерентності для перекладознавства грає велику роль, тому що труднощі під час перекладу спричиняє саме смислова структура художнього тексту, яка характеризується розмаїттям логічних та причинно-наслідкових зв'язків. Розпізнавання маніфестантів у поверхневій структурі речення дає змогу перевести аналіз смислової структури тексту до площини аналізу змін засобів когезії (мікроознак). У зв'язку із тим, що правила когезії у порівнюваних мовах не збігаються, зміни мікроознак для збереження цілісності тексту при перекладі є неминучими. Особливості змін мікроознак пояснюються тим, що одна і та ж сама мікроознака може виступати маніфестантом когерентної структури на поверхні тексту. Крім того, одна і та ж сама мікроознака може, як засіб звичайної когезії, забезпечувати поверхневий зв'язок на рівні одного чи двох суміжних речень. Тому зміна однієї і тієї ж мікроознаки у всіх випадках буде по-різному відтворювати в перекладі когерентну структуру вихідного тексту. Безумовно ця зміна впливатиме на якість перекладу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Речення – це найскладніша і багатогранна синтаксична одиниця мови, що належить до вищого її рівня й характеризується багатоаспектністю. Таким чином, беззаперечним є той факт, що досліджуючи речення, потрібно враховувати саме його різноплановість. У ході проведеного дослідження встановлено:

1. Багатоаспектність речення – це його багатогранність, наявність об'єктивно притаманних йому взаємопов'язаних аспектів – сторін, що взаємопроникають та взаємодіють. Це суттєва ознака речення, що зумовила певний підхід до його вивчення та сприяла виділенню того головного, з позиції чого детермінується речення. Внаслідок багатогранності об'єкта дослідження у синтаксисі виділилися напрями його вивчення: логіко-граматичний, структурний, семантичний, комунікативний, стилістичний, психолінгвістичний, соціолінгвістичний, функціональний, композиційний тощо. Але жоден з них не може бути єдиним та універсальним, оскільки речення необхідно вивчати різнобічно, комплексно. Чіткому розмежуванню аспектів дослідження заважає і сам об'єкт аналізу – речення, узгодження властивостей якого є не механічним зчепленням аспектів, а органічним сплавом, у якому важко відмежувати одну властивість від іншої. Взаємопов'язані логічний, мовний, мовленнєвий рівні речення є однаковою мірою важливими для нього. Між ними встановлюються корелятивні й некорелятивні відношення. Виникнення їх може бути пояснене тим, що в будь-якому системному утворенні неминуче з'являються явища, які за своєю природою, властивостями і функціями не тільки зближуються, а й протиставляються, набуваючи специфічних рис.

2. Для глибшого вивчення речення та повнішої їх характеристики доцільно розглянути у динаміці потенціал розвитку описуваних речень, який виявляється, по-перше, у процесі формування складнопідрядного на базі

мінімальних трикомпонентних структур. Окремі види речень характеризуються різноманітністю синтаксичних скреп, що свідчить не лише про інформативну, але й розвиток експресивно-оцінної впливової їх функції. По-друге, потенціал складнопідрядних речень виявляється у формуванні та розвитку найрізноманітніших синтаксичних та композиційних структур із усією складністю комунікативного членування та текстотвірною поліфункціональністю.

3. Терміном парантеза детермінується синтаксичне явище вставки або відокремлення і у зв'язку з цим вставні конструкції називаються ще парантетичними. Твердження, що вставні слова та фрази – це граматично відокремлені вирази суб'єктивного відношення до висловлюваного, а вставлені речення – це речення, вставлені в інше, але які не зв'язані з ним граматично, виникає в другій половині XIX століття. Вставні конструкції виражають упевненість або невпевненість, оцінку висловленого, зв'язок думок, а вставлені вживаються для розкриття, пояснення якогось із членів речення, його уточнення.

4. Відокремлені другорядні члени речення – ізоморфна риса англійської та української мов. У обох порівнювальних мовах дані структури мають імпліцитне предикативне значення, оскільки вони не лише виділяють ознаку, а затверджують її. Відокремлені другорядні члени речення, як емпатичні сполуки було запропоновано класифікувати за схемою, яка налічує п'ять пунктів. В українській мові структурами, що несуть у собі вторинну предикацію, вважаються відокремлені слова та звороти, які в якості другорядних членів речення доповнюють думку того, хто говорить. Важливою функцією таких конструкцій є створення ними великої гнучкості синтаксичної структури літературної мови.

5. Оскільки, для практичної роботи з такими конструкціями потрібні певні перекладацькі інструменти, за допомогою яких здійснюється їх передача на

українську мову, то в даній роботі були використані низка перекладацьких трансформацій. І хоча, при дослідженні способів перекладу відокремлених другорядних членів речення був ще раз доведений той факт, що у кожному окремому випадку потрібен індивідуальний підхід, все ж основний відсоток роботи був виконаний з використанням саме традиційних перекладацьких трансформацій.

6. Таким чином, проаналізувавши способи перекладу відокремлених другорядних членів речення у романах С.Моема «Місяць і мідяки» та П. Шонстен «Час ангелів» встановлено: таке: а) стосовно наявності у романах прикладів окремих груп існує певна різниця, спричинена відмінністю стилів двох авторів - у С. Моема переважають відокремлені означення і рідко зустрічаються метафоричні підсилення, в той час як у романі П. Шонстен лідирують вставні речення з додатковою інформацією, яке зовсім не поширене у романі «Місяць і мідяки»; б) при перекладі як первина, так і функція емпізи певного відокремленого словосполучення у вихідному реченні зберігаються приблизно у 80% речень; в) речення, де відокремлений другорядний член виконує функцію означення, подібні за своєю граматичною структурою, однак поділяються на дві групи – таку, де відокремлене означення наголошує якісну ознаку предмета чи явища й іншу, де воно просто несе додаткову інформацію; г) поєднання пунктуаційного виділення зі стилістичним елементом, зокрема метафорою, є досить сильним засобом вираження емпізи. Через певну своєрідність таких комплексів на українську мову метафоричні відокремлення перекладаються не завжди метафорою, а іноді навіть втрачають свою емоційну силу; д) при перекладі на українську мову функція модальності зберігається завжди, в той час як функція емпізи може втрачатися; е) відокремлені уточнювальні конструкції – явище досить різнобічне, оскільки уточнюватись може будь який член речення; є) відносно способів перекладу можна сказати,

що спираючись на компенсацію інформації контекстом, перекладач може змінювати структуру вихідного речення до невпізнання.

7. Найбільш вживаними перекладацькими трансформаціями у досліджуваних реченнях є такі:

- заміна на лексичному та граматичному рівні (стосується майже кожного речення);
- перестановка або зміна порядку синтаксичних елементів у вихідному реченні;
- вилучення, першопричиною якого є відсутність в українській мові певних лексичних одиниць, що є притаманними для англійської мови;
- додавання елементів для більшої експлікації.

Менш вживаними виявились такі перекладацькі трансформації, як членування та об'єднання.

Отже, явище відокремлених другорядних членів речення у обох порівнюваних мовах залишається достатньо актуальним для дослідження, оскільки містить у собі широке поле цікавої невивченої інформації.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 342 с.
2. Богдан В. В. Синтактика, семантика, прагматика англомовних приєднувальних конструкцій і складних речень з підрядним зв'язком : дис... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків : 2006. 240 с.
3. Бойко Ю.П. Англійське складнопідрядне речення: структурно-семантичний, когнітивний та функціональний аспекти : дис. ...д-ра філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2013. 483 с
4. Бойко Ю.П. Вживання підрядних речень у текстах різних функціональних стилів (на матеріалі англомовної прози та публіцистики) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2002. 180 с.
5. Бойко Ю.П. Взаємозв'язок семантико-синтаксичної та комунікативної структури речення. *Філологічні науки*: зб. наук.пр.: Мовознавство. Вип. 5. 2009. С. 47–52.
6. Бойко Ю.П. Парадигма англійського гіпотаксису у синхронії та діахронії: монографія. Хмельницький , 2012. 450 с.
7. Бойко Ю.П. Семантична модель клаузи крізь призму аргументно-предикатної структури її компонентів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». Одеса, 2019. С. 18–26
8. Бойко Ю.П. Семантичні аспекти дослідження англійського речення у сучасній лінгвістиці. *Вісник ЧНУ: Германська філологія*. Кам'янець-Подільський, 2010. С.56–63
9. Бойко Ю.П. Синкретичні значення підрядних речень в англійській мові. *Філологічні трактати*. Суми, 2018. Т. 10. №5. С.18–23.

10. Бойко Ю.П., Польова організація складнопідрядного речення. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки» Ніжинський держ. ун-тет Миколи Гоголя*, 2018. Кн. 1. С. 18–23.

11. Бокова П. М. Структурний та функціонально-семантичний аспекти складнопідрядних речень з підрядними часу в сучасній іспанській мові : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.05; Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2001. 21 с.

12. Каде О.С. Теорія та практика перекладу. Д.: Райдуга, 1997. 203с.

13. Кондратьєва О.В. Когезія та когерентність у перекладі наукової прози: автореф. дис. ...канд. філол.н. Одеса, 2011. 20 с.

14. Корольова Т.М., Жмаєва Н.С., Попова Я.Ю. Когезія та когерентність у перекладі україномовної наукової літератури англійською мовою. *Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д. Ушинський. Лінгвістичні науки*. 2017. № 24. С. 64–76

15. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2003 464 с.

16. Кульбабська О. В. Вторинна предикація у простому реченні: монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2011. 672 с.

17. Левицький В. В. Сполучуваність лексичних та граматичних смислів. *Наук. вісн. Чернівець. ун-ту. Германська філологія*. Чернівці : Рута, 1996. Вип. 2. С. 34–44.

18. Левін Ю.Д. Переклад, як акт міжмовної комунікації. Т.: Світ, 1995. 301с.

19. Мірченко М. В. Синтаксичні категорії речення : автореф. д-ра філол. наук. 10.02.01. Київ, 2002. 41 с.

20. Федоренко О.І. Сухопольська С.М. Граматика англійської мови. Теоретичний курс: навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 360 с.

21. Харітонов І.К. Теоретична граматики англійської мови. Навч. посібник. Вінниця: Нова книга, 2008. 352 с.

22. Komyssarov V.N. Struktura teksta y adekvatnost perevoda. *Tekst y perevod*. M., 1988. S. 6–17.
23. Rakova K. Y. Metod kombynatornoho analiza pry yzuchenyy strukturu polypredykatyvnoho predlozhenyia s sochynenyem y podchynenyem. *Nauch. musul Kavkaza. Prylozhenye*. Rostov n/D, 2004. Vup. 2. S. 128–138.
24. Testelet's Ya. H. Vvedenye v obshchyi syntaksys. M.: Ros. hos. humanyt. un-t, 2001. 800 s.
25. Sliusar N. A. Na stuke teoryi: hrammatyka y ynformatsyonnaia struktura v russkom y druhykh yazukakh. M.: LYBROKOM, 2009. 416 s.
26. A Comprehensive Grammar of the English Language by Quirk Randolph, Greenbaum Sidney, Leech Geoffrey, Svartvik Jan. London. Longman Group Limited, 1985. 1780 p.
27. Bloch M. Ya. A Course in the Theoretical English Grammar. M., 1983. 382 p.
28. Burlakova V.V. Syntactic Structures of Present Day English. M., 1984.
29. Espersen O. Fylosofyia hrammatyky. M.: Nauka, 1958. 404 s.
30. Ilyish B.A. The Structure of Modern English. L., 1971.
31. Karamysheva I. D. Contrastive Grammar of English and Ukrainian Languages : textbook. Third edition, revised. Vinnytsia : Nova Knyha Publishers, 2017. 336 p.
32. Khaimovich B.S. , Rogovska B.I. A Course in English Grammar. M., 1967
33. Krylova Y. P., Hordon E. M. Hrammatyka sovremennoho anhlyiskoho yazuka: Uchebnyk dlia yn-tov y fak. ynostr. yaz 9-e yzd. M.: Knyzhnui dom «Unyversytet»: Vusshaia shkola, 2003. 448 s.
34. Veikhman H. A. Novoe v anhlyiskoi hrammatyke. M.: Vusshaia shkola, 1990. 127 p.
35. Veikhman H.A. Novoe v hrammatyke sovremennoho anhlyiskoho yazuka: Ucheb. Posobye dlia vuzov. 2-e yzd. dopoln. y yspr. M.: OOO «Yzdatelstvo Amstrel»: OOO «Yzdatelstvo AST», 2002. 564 p.

36. Zvehyntsev V.A. Sentence and its relation to language and Speech. M.; Editorial URRS. 306 p.

37. Yvanova Y. P., Burlakova V. V., Pocheptsov H. H. Teoretycheskaya grammatyka sovremennogo anhlyiskoho yazuka: Uchebnyk. M.: Vussh. shkola, 1981. 285 p.

38. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

39. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. – 716 с.

40. Енциклопедія перекладознавства : у 4 т. Т.1 : пер. з англ. / за ред.: Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара; за заг ред. : О.А.Кальниченка та Л.М. Черноватого. Вінниця : Нова Книга, 2020. 552 с.

41. Енциклопедія перекладознавства : у 4 т. Т.2 : пер. з англ. / за ред.: Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара ; за заг ред. : О.А.Кальниченка та Л.М. Черноватого. Вінниця : Нова Книга, 2020. 276 с.

42. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. Київ : АртЕк, 1998. 336 с.

43. Advanced Learner's Dictionary, Encyclopedic Edition. 3-rd ed. Oxford: Oxford University Press, 1995. 1081 p.

ДЖРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

44. П. Шонстен Час Ангелів. Харків: Ранок-НТ. 1995. 320 с.

45. У.С. Моем Місяць і Мідяки. К. 2012. 258 с.

46. P. Shonsten Angel's Time www.royal.lib.com

47. W.Somerset Maugham The Moon and Sixpence www.royal.lib.com